

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Utbildnings- och forskningsnämnden för lärarutbildning
Lärarprogrammet, examensarbete 10 poäng

Barnlitteraturens möjligheter att stimulera elevernas läsutveckling

En kvalitativ studie med en etnografisk ansats

Jessica Andersson & Linda Oddeby

Examensarbete, LAU350

Handledare: Rigmor Lindö

Examinator: Britt- Marie Apelgren

Rapportnummer: VT06-2611-36

Abstract

Titel: Barnlitteraturens möjligheter att stimulera elevernas läsutveckling
Författare: Jessica Andersson & Linda Oddeby
Arbetets art: Examensarbete 10p. Lärarprogrammet, Göteborgs Universitet
Antal sidor: 40
Handledare: Rigmor Lindö, IPD
Examinator: Britt-Marie Apelgren
Rapport nr: VT06-2611-36

Syfte

Syftet med vårt examensarbete är att undersöka olika didaktiska modeller och förhållningssätt där man använder barnlitteraturen som läromedel för de yngsta barnen i grundskolan. Vi vill undersöka hur olika forskningsteorier stödjer dessa undervisningssätt. Våra frågeställningar är:

- Hur kan man genom barnlitteraturen stimulera elevernas läsutveckling och utveckla dem till reflekterande läsare?
- Hur kan man skapa en lässtimulerande miljö?
- Vilka möjligheter har barnlitteraturen att utveckla barnens läsförståelse?
- Hur får man eleverna att känna lusten att läsa?
- Hur kan man arbeta med litteraturen i undervisningen?

Genomförande och Metod

Undersökningen är en kvalitativ studie med en etnografisk ansats, vilket har inneburit deltagande observationer, intervjuer och anteckningar i loggbok. Då vi i framtiden kommer att arbeta med barn i de tidigare skolåren riktar sig studien mot dessa åldrar. Vi har använt oss av redigerad narrativ återgivning och har besökt tre olika skolor som alla använder litteraturen som kärnan i undervisningen.

Resultat

De skolor vi besökt har alla arbetat aktivt med barnlitteratur i sin undervisning. Samtliga pedagoger har en god kompetens och är mycket engagerade i sin lärarroll. Pedagogerna är även målinriktade och undervisningen de bedriver har en tydlig röd tråd. Samtliga klasser arbetar tematiskt med utgångspunkt från litteraturen i undervisningen. Gemensamt för de olika besöken var att alla betonade vikten av att samtala omkring det man läser. De har alla prioriterat en lässtimulerande miljö, där de sätter läsning, skrivning och samtal i fokus. Vi upplever att detta har en mycket positiv effekt på barnen, då alla arbetar med glädje och är mycket duktiga både på att läsa, skriva och reflektera. Föräldrarnas delaktighet i elevernas läsutveckling uppmuntras av lärarna. Samtliga skolor har även tillgång till ett rikt urval av böcker på olika nivåer, för att kunna tillfredsställa allas läsintressen.

Nyckelord:

Läsutveckling, barnlitteratur, läsinlärning, läsförståelse och boksamtal.

Förord

Vårt samarbete har under arbetets gång fungerat tillfredställande och vi har genomfört uppsatsen tillsammans, dock med viss uppdelning. Vi har sökt efter relevant litteratur samt skrivit olika delar enskilt, men vi har alltid gått igenom det skrivna materialet gemensamt.

Vi vill tacka alla barn och pedagoger i de berörda skolorna för att vi har fått ta del av deras verksamhet. De har visat oss hur stimulerande läsinlärning kan gå till samtidigt som de har gett oss mycket inspiration och många redskap för vår fortsatta roll som lärare.

Vi vill även passa på att tacka våra familjer som har stöttat oss under hela vår utbildningstid.

Dessutom vill vi framföra ett varmt tack till Rigmor Lindö för stort engagemang och stöd under arbetets gång. Hon har hjälpt oss att forma och styra upp vår uppsats på ett fantastiskt sätt och hjälpt oss att *vaska* fram våra inre reflektioner.

Göteborg Vt-06 Jessica Andersson & Linda Oddeby

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	1
2. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	2
2.1 FRÅGESTÄLLNINGAR.....	2
3 LITTERATURGENOMGÅNG.....	3
3.1 OLIKA SYNSÄTT OCH FORSKNING KRING LÄSNING OCH LITTERATUR	3
3.1.1 Historik.....	3
3.1.2 Kursplanen i svenska	3
3.1.3 Formalisering och funktionalisering	4
3.1.4 Lärorienterat och textorienterat perspektiv.....	5
3.1.5 Receptionsteorier och läsarrespons.....	6
3.1.6 Det pedagogiska rummet.....	7
3.1.7 Läsningsens olika syften.....	8
3.1.8 Att bli en god läsare.....	10
3.1.9 Att skriva genom litteraturen	11
3.1.10 Föräldrarnas engagemang	12
3.1.11 Val av litteratur	13
3.1.12 Pedagogiska konsekvenser	14
3.2 UNDERVISNINGSMODELLER	15
3.2.1 Whole Language.....	15
3.2.2 Högläsning och gemensam läsning	16
3.2.3 Barnboksfiguren i klassrummet.....	16
3.2.4 Listiga Råven.....	18
3.2.5 Boksamtal	18
4. METOD	20
4.1 VAL AV METOD	20
4.2 URVAL AV INTERVJUPERSONER.....	21
4.3 GENOMFÖRANDE	22
4.4 BEARBETNING AV MATERIAL	22
4.5 ETIK	23
4.6 VALIDITET OCH TILLFÖRLITLIGHET.....	23
5. RESULTAT	24
5.1 UTÖ SKOLA	24
5.2 FJÄLLBACKENS SKOLA.....	27
5.3 SOLVIKENS SKOLA	29
5.4 SAMMANFATTNING AV RESULTAT.....	32
5.4.1 Lärarnas syn på barnlitteratur som didaktiskt redskap.....	32
5.4.2 Dialogiskt förhållningssätt	32
5.4.3 Läsa - skriva går hand i hand.....	32
5.4.4 Läraren som modell.....	33
5.4.5 Tillgång och urval av barnlitteratur.....	33
6. DISKUSSION.....	33
6.1 ETT ERFARENHETSBASERAT INNEHÅLL	33
6.1.1 Att skapa en meningsfull och lustfylld undervisning.....	33
6.2 LÄRAREN GER ELEVERNA STRATEGIER FÖR LÄRANDE	34
6.2.1 Flerstämmighet.....	34
6.2.2 Samspelet mellan lärare- elev- elev.....	34
6.3 LÄRARNAS DIDAKTISKA MEDVETENHET	35
6.3.1 Lärarnas kompetens	35
6.3.2 Föräldrarnas roll.....	36
6.4 ATT SKAPA EN LÄSSTIMULERANDE MILJÖ	36
6.4.1 Läsmiljön.....	36

6.4.2 Böckernas betydelse	37
6.5 VÅRA DIDAKTISKA REFLEKTIONER	37
7. FÖRSLAG TILL FORTSATT FORSKNING	39
8. KÄLLOR OCH LITTERATUR.....	39
8.1 Tryckta källor	39
8.2 Artiklar och elektroniska källor.....	40
BILAGA 1.....	

1. Inledning

Vi är två lärarstudenter som har läst svenska för tidigare åldrar 40p. Där väcktes vårt intresse för hur undervisningens upplägg och innehåll påverkar elevernas lust att läsa och hur man med hjälp av barnlitteratur kan stimulera elevernas läsutveckling. Under vår utbildning har vi sett både bra och dåliga exempel på undervisning, vilket har fått oss att förstå vikten av detta. Vi vill ta reda på hur undervisningen kan gå till på skolor som arbetar mycket med barnlitteratur som läromedel och hur detta påverkar elevernas läsutveckling. Vi har valt att närmare studera undervisningen i tre kommunala skolor i Göteborg med omnejd, som alla arbetar mycket med böcker för att stimulera barnens läsförståelse. En av skolorna ligger i skärgården, en i ett mångkulturellt område och en skola ligger i en angränsande kommun till Göteborg.

I skolan har man alltid betonat vikten av att kunna läsa och skriva och den största och viktigaste uppgiften som skolan har är att främja barnens språkliga utveckling och vidareutveckla denna. Idag ställs höga krav på eleverna och de får ta mycket eget ansvar för sin läs- och skrivutveckling. Lindö¹ menar att i de nationella proven måste eleven självständigt värdera, reflektera och ta ställning till olika problem. I proven förväntas eleverna att kunna reflektera över och formulera sina tankar men även svara på flervalsfrågor. De ska kunna läsa mellan raderna och förstå olika texters budskap. I oktober 2004 kom den svenska Internationella utvärderingen² av grundskolan och man konstaterade då att läsförståelsen i svenska hade försämrats under de senaste 10 åren. Wolf³ menar att svenska elever har fått sämre resultat i läsförståelse då lärare inte har arbetat tillräckligt med detta i undervisningen. De har inte tränats i att läsa, reflektera, skriva, samtala och fördjupa sin förståelse i texter. Detta är ett stort bekymmer, då vi tydligt kan läsa i kursplanen att vi ska arbeta med läsförståelse.

Nationella och Internationella utvärderingar⁴ har utförts när det gäller elevers läsförmåga och det har visat sig att elevers kunnande i att samtala, reflektera, upptäcka samband, ta ställning m.m. har försämrats. Det har även visat sig att det är pojkarna som har blivit betydligt sämre på detta. Att läsa mellan raderna och utveckla sitt tänkande kring texter är något som behöver förbättras. Läsning bör därför ta stor plats i undervisningen och göras lustfylld. Dagens samhälle kräver en stor läsförmåga hos var och en av oss och det är varje medborgares rättighet att få möjlighet att utveckla denna. Alla elever har rätt att få professionell undervisning av utbildade och kunniga pedagoger. Detta är en fråga om demokrati, vilket även Körling menar då hon säger:

Det är en demokratisk rättighet att få lära sig läsa, kunna tolka och förstå text. Det är skolans viktigaste uppdrag att göra våra elever delaktiga, inbjudna i det samhälle, där vårt språk har självklar plats. Ingen ska behöva stå utanför.⁵

Vi har under våra fyra år på den nya lärarutbildningen insett vikten av att använda barn- och ungdomslitteratur för att främja elevernas läsutveckling. I dagens samhälle kan litteraturens ställning verka hotad av andra medier, vilket medför att många oroas över bokens framtid. Undersökningar visar att andelen läsande barn sjunker. Kåreland⁶ skriver att tiden som

¹ Lindö, Rigmor (2002) s.15

² Skolverket, Nationella utvärderingar (2004)

³ Wolf, Lars genom Lindö, Rigmor (2005) s.128

⁴ Skolverket, Nationella utvärderingar (2004)

⁵ Körling, Anne-Marie (2003) Läsning från början s.23

⁶ Kåreland, Lena (2001) s.18

föräldrar och vuxna ägnar sig åt högläsning för de små barnen minskar. Hon skriver vidare att det inte enbart räcker med en god tillgång till litteratur för att väcka barnens läslust utan att det ofta är en fråga om attityder. Det gäller att skapa en positiv inställning till böcker och läsning och att barnen måste få tid och möjlighet att umgås med böcker. Vikten av att läsa skönlitteratur i skolan betonas i såväl läroplaner som debatter. I läroplanen står det att *genom rika möjligheter att samtala, läsa och skriva skall varje elev få utveckla sina möjligheter att kommunicera och därmed få tilltro till sin språkliga förmåga.*⁷

Som blivande lärare är vi övertygade om att det därför är viktigt att arbeta mycket med skönlitteratur i undervisningen. Genom att läsa mycket, både enskilt och i grupp ökar man barnens ordförråd, vilket är grunden till att utveckla sin läsning. Att även diskutera och reflektera omkring det man läst är också en nödvändighet för att utveckla sin läsförståelse. När barnen vistas i en miljö där de inbjuds till att vilja läsa blir det en naturlig del i deras liv. Eftersom eleverna som kommer till skolan har olika erfarenheter hemifrån av vad läsning innebär, har skolan en oerhört viktig uppgift att se till att alla barn får möjlighet att utvecklas till goda och reflekterande läsare och skribenter.

2. Syfte och frågeställningar

Syftet med examensarbetet är att undersöka olika didaktiska modeller och förhållningssätt, där man använder barnlitteraturen som läromedel. Vi vill undersöka hur olika forskningsteorier stödjer dessa undervisningssätt. Vår huvudfråga i undersökningen är hur man genom barnlitteraturen kan stimulera elevernas läsutveckling och utveckla dem till reflekterande läsare.

2.1 Frågeställningar

- Hur kan man genom barnlitteraturen stimulera elevernas läsutveckling och utveckla dem till reflekterande läsare?
- Hur kan man skapa en lässtimulerande miljö?
- Vilka möjligheter har barnlitteraturen att utveckla barnens läsförståelse?
- Hur får man eleverna att känna lusten att läsa?
- Hur kan man arbeta med barnlitteraturen i undervisningen?

⁷ Utbildningsdepartementet. Skolans uppdrag, Lpo 94

3 Litteraturgenomgång

Vi kommer här nedan att bearbeta olika synsätt och forskning kring läsning och litteratur. Därefter kommer vi att presentera olika beprövade undervisningsmetoder som alla visat goda resultat när det gäller att främja barns läsförståelse.

3.1 Olika synsätt och forskning kring läsning och litteratur

3.1.1 Historik

Skolan har alltid betonat vikten av att läsa och den har alltid ansett sig ha svaret på varför barn bör läsa. Redan de gamla sumererna⁸ använde för 4000 år sedan litteraturen i pedagogiskt syfte för att utveckla elevernas skrivkonst.⁹

Innan folkskolan startades 1842 var det kyrkan som kontrollerade läskunnigheten i landet. Detta gjordes genom husförhör där de som inte klarade av att läsa inte fick vare sig konfirmera eller gifta sig. Denna kontroll försvann dock då kyrkan förlorade sin dominans och skolan tog över undervisningen.

1919 kom undervisningsplanen där det stod att barnen skulle bekantas med svensk litteratur avpassad till elevernas ålder och utveckling.¹⁰ Texterna skulle handla om svensk natur, hembygden och människorna där. 1955 kom en ny undervisningsplan där det stod att skönlitteraturen skulle få eleverna att förstå vad som var litterärt värdefullt, den skulle ge eleverna ett budskap och den skulle även ge dem lust att läsa mer.¹¹ 1962 kom Lgr-62 där det stod att undervisningen skulle *stimulera läslust, intresse för god litteratur och uppodling av sinnet för språkets skönhet*.¹² Under hela 70- talet rasade stora debatter om skönlitteraturens roll i undervisningen. Resultatet av dessa debatter kom i Lgr-80, där skönlitteraturen fick en central plats i kursplanen och skulle dominera undervisningen i svenska. Under åren 1980-2000 har stora förändringar i samhället skett. Kraven på utbildning och läskunnighet har under åren ökat och det som 1975 var en godtagbar lässtandard är idag inte tillräcklig för att nå upp till samhällets krav.

3.1.2 Kursplanen i svenska

När vi undersöker vad kursplanen i svenska¹³ säger, kan vi läsa att utbildningen i ämnet ska leda till att eleverna utvecklas i att tala, lyssna, se, läsa och skriva. Detta ska ske genom b. la skönlitteratur. Den betonar att det är viktigt att undervisningen genomförs i meningsfulla sammanhang och utifrån egna erfarenheter. Det står att språket och litteraturen har stor betydelse för den personliga identiteten. Syftet med ämnet är att det ska uppmuntra elevernas utveckling i tal och skrift. Detta ska ske i samspel med andra för att de ska lära sig respektera och förstå andras uttryckssätt. Det står även skrivet att språket har en nyckelroll i skolarbetet då ämnet ska utveckla elevernas kreativitet, tänkande och kommunikationsförmåga tillsammans med andra ämnen. Att litteraturen har en oerhört viktig del i undervisningen

⁸ Fornfolk av ovisst härkomst som levde i s. Mesopotamien. De uppfann kilskriften ca 3000 f.kr.

⁹ Hansson, Jan & Amborn, Helen (1998) s.9

¹⁰Allard, Birgitta, Rudqvist, Margret, Sundblad, Bo (2001) s.143

¹¹ Hansson, Jan & Amborn, Helen (1998) s.11

¹² Hansson, Jan & Amborn, Helen (1998) s.11

¹³ Skolverket. Kursplanen i svenska (2000)

förstår man, då man kan läsa att språket och litteraturen är ämnets centrala innehåll och en källa till kunskap om världen omkring oss. Språk och litteratur ska behandlas som en helhet i svenskämnet och ska därför inte skiljas åt genom att delas upp i olika moment. Vikten av att redan som liten samtala om litterära erfarenheter samt litteraturens specifika drag betonas.

I kursplanen kan man även läsa att arbetet med litteratur och språk skapar gemensamma tillfällen till att reflektera och samtala. Man får möjlighet att förstå sin omvärld, stärka sin förståelse om människor med olika kulturell bakgrund samt sin egen identitet. Samtalen ger även möjlighet att få svar på stora livsfrågor. Skolan ska sträva mot att eleverna ska bygga upp sin läsning så att de får lust att läsa litteratur både på egen hand och av eget intresse.

Mål som eleverna ska ha uppnått i slutet av femte skolåret är bl.a. att de både tyst och högt ska kunna läsa med flyt, samt uppfatta budskap i texter. De ska även fundera över och diskutera om läsningens gemensamma upplevelse och dess innehåll. Mål som eleverna ska ha uppnått i slutet av nionde skolåret är bl.a. att kunna läsa åldersanpassad litteratur från olika kulturer samt reflektera över och återge innehållet sammanhängande. De ska även aktivt kunna delta i diskussioner och samtal, samt kunna sätta sig in i andras tankar och muntligt kunna redovisa ett arbete så att innehållet är tydligt och begripligt.

3.1.3 Formalisering och funktionalisering

När Malmgren¹⁴ skriver om formalisering och funktionalisering som två teoretiska positioner menar han att de representerar olika uppfattningar om *hur modersmålet utvecklas och bör utvecklas inom en människa*.¹⁵

Formalisering innebär att man anser att *språklig delfärdighet kan tränas som teknik. Denna teknikträning är isolerad från innehåll och från äkta kommunikation*.¹⁶ Man tränar tills tekniken blir automatisk och det är först när den blir det som man kan använda sig av färdigheten. Denna form av undervisning förekommer i många svenska skolklasser, där barnen får lära sig bokstav för bokstav tills de verkligen är inpräntade, tycker Malmgren. Undervisningen är isolerad och genomförs utan något sammanhang. Han skriver vidare att formalisering lämpar sig för läromedelsproduktion och läromedelsindustrin. På 70- talet fanns det heltäckande läromedelspaket som erbjöd färdigt material vilka visade vilket mönster undervisningen skulle ha. Trots att det gått mer än 30 år sedan dess, finns det undervisning som ser ut på liknande sätt än idag. Ofta ingår en huvudbok, en övningsbok med kompletterande häften. Malmgren skriver att det som fattas i formaliseringen är själva grundtanken med funktionalisering.

Funktionalisering innebär att man engagerar sig och undersöker verkligheten för att lära sig om världen runt omkring. När man gör detta medför det att de språkliga färdigheterna växer fram samtidigt som det främjar elevernas sätt att uttrycka sig. Här är det väsentliga att språket utvecklas när eleverna undersöker sin verklighet. De använder språket som ett verktyg för att få reda på saker. Han menar att om skrivning och läsning får utvecklas kontinuerligt i meningsfulla kommunikativa sammanhang, påverkar det läs- och skrivinläringen positivt. Arbetet med språkets struktur blir mer konkret, då det sätts in i sociala och autentiska situationer där man arbetar tillsammans med andra. Detta förespråkar även Vygotskij som

¹⁴ Malmgren, Lars-Göran (1996) s.54

¹⁵ Malmgren, Lars-Göran (1996) s.54-55

¹⁶ Malmgren, Lars-Göran (1996) s.54-55

menar att människan *utvecklas genom social handling till individuell tanke*.¹⁷ Hans teori är att barnets språk utvecklas i en social samvaro med andra barn eller vuxna. Fasen mellan överföringen av kunskap och mottagandet kallas för *den potentiella utvecklingszonen*.¹⁸ För att kunna finna denna zon måste läraren veta var barnet befinner sig i sin utveckling. *Utvecklingen av "jaget" sker i samspel med omgivningen*.¹⁹ Även Dysthe²⁰ menar att det finns ett nära samband mellan språk och tänkande och att detta utvecklas i relation med andra människor. Hon säger att när lärare och elever diskuterar om vad de skriver och läser, uppstår en förståelse för varandras tankar och reflektioner. Hon stödjer Vygotskijs syn på inläring att detta sker i samspel med andra.

Malmgren har delat in svenskämnet i tre paradig, svenska som färdighetsämne, svenska som erfarenhetspedagogiskt ämne och svenska som litteraturvetenskapligt bildningsämne. Dessa olika paradig lever sida vid sida även i litteraturundervisningen. Han förklarar dem så här:

Svenska som färdighetsämne

Undervisningen bygger på formalisering och huvudtanken är att eleverna ska lära sig en teknik för att lära sig olika språkliga delfärdigheter. Träningen sker i huvudsak genom *formaliserade och programmerade övningar*.²¹ Endast en liten del av undervisningen går till litteraturläsning och denna är då helt skild från övningarna. Svenskan ses här först och främst som ett språkämne.

Svenska som erfarenhetspedagogiskt ämne

Undervisningen utgår helt ifrån elevgruppens förutsättningar och erfarenheter och bygger på funktionalisering. Färdighetsträningen funktionaliseras och inordnas i ett *sammanhängande kunskapsökande arbete*.²² Ett av målen är att utveckla elevernas sociala och historiska förståelse och litteraturläsningen får ta stor plats i undervisningen. Färdighetsträningen integreras med andra ämnen och detta sker i ett kommunikativt och autentiskt sammanhang.

Svenska som litteraturhistoriskt bildningsämne

Ämnet ges ett bestämt innehåll och förmedlingen av ett kulturarv står i centrum. Eleverna läser gemensamma klassiker för att få en kulturell referensram, de får en s.k. litterär kanon.²³ Förespråkare för detta menar att den klassiska litteraturen har en *personlighetsutvecklande effekt på eleverna*.²⁴ Grammatiken och språkhistorian undervisas separat då svenska här traditionellt sett består av två delar: språket och litteraturen.

3.1.4 Läsoorienterat och textorienterat perspektiv

I en textorienterad undervisning fokuserar man på den litterära texten och analyserar textens handling, innehåll, person- och miljöbeskrivning eller vilken berättarteknik författaren har. I denna undervisning finns det endast ett korrekt sätt att tolka en text och läraren lär ut detta sätt till eleverna. Läraren utgår från vad författaren säger och vad han har för budskap

¹⁷ Vygotskij, Lev genom Lindqvist, Gunilla (1999) s.9

¹⁸ Vygotskij, Lev genom Lindqvist, Gunilla (1999) s.277

¹⁹ Vygotskij, Lev genom Modigh, Anette, Olsson, Maj-Lis (2000) s.98

²⁰ Dysthe, Olga (1996) s.221

²¹ Malmgren, Lars- Göran (1996) s.87

²² Malmgren, Lars- Göran (1996) s.88

²³ En uppsättning böcker som samtliga elever ska ha läst under en bestämd period.

²⁴ Malmgren, Lars- Göran (1996) s.88-89

med texten. Pedagogen lyssnar inte till personliga tolkningar av texten, utan alla ska tolka den på samma sätt. *Strategier och konventioner betraktas som konstitutiva element för texten.*²⁵

I en läsorienterad undervisning, som sker genom ett erfarenhetspedagogiskt och sociokulturellt perspektiv, blandar läsaren in sina egna erfarenheter och tolkar texten utifrån dessa. Alla tolkningar är individuella och inget betecknas som fel. Läraren visar sitt intresse för de olika tolkningarna i klassrummet och använder dessa på ett positivt sätt. Här är det inte författarens budskap som är det väsentliga utan elevens perspektiv, vad som händer i mötet mellan texten och läsaren. Lindö menar att *med ett erfarenhetspedagogiskt perspektiv på litteraturläsningen*²⁶ har litteraturen en nyckelroll i undervisningen för att utveckla barnens omvärldsuppfattning. Genom att eleverna får blanda in sina egna erfarenheter i tolkningarna medför detta att de bättre kan ta till sig texten och få en förståelse för den.

3.1.5 Receptionsteorier och läsarrespons

Receptionsforskningens teorier²⁷ om läsning bygger på hur man som läsare kan ta till sig och tolka en skönlitterär text. Läsaren bygger upp en värld framför sig med associationer, idéer och frågor både under och efter läsningen. De fält som dessa forskare rör sig i berör mötet mellan författaren och dennes erfarenheter och läsaren med sina upplevelser.

Receptionsforskningen har två huvudriktningar inom teoribildningarna, vilka vi här kort går igenom.

Kompetensteorierna

Dessa teorier har ett *textorienterat perspektiv*,²⁸ vilket innebär att fokus ligger på att *kunskapen ligger förborgad i texten.*²⁹ Texten har ett budskap som alla ska få fram och det finns speciella regler för detta. För att läsaren ska kunna utveckla sin litterära kompetens måste han veta vilka regler och konventioner som gäller för att kunna analysera, tolka och läsa texten på ”rätt” sätt.

Socialisationsteorierna

Dessa teorier har ett *läsorienterat perspektiv*,³⁰ vilket innebär att fokus läggs på läsarens tolkning av texten. Här finns inga regler eller konventioner, utan alla tolkningar tas på allvar. Fokus flyttas från texten till läsaren och det är denne som blir föremål för analys. Här utvecklas läsarens kompetens genom att läsförståelsen ökar, då han får tolka texten utifrån sina egna erfarenheter. Rosenblatt³¹ betonar att eleverna ska lära sig att dela sina erfarenheter och upplevelser med sina medläsare. De ska få upptäcka olika tolkningsaspekter och även kunna ställa relevanta frågor om den aktuella texten. Hon menar att det är en demokratisk rättighet att få lära sig detta och därigenom utvecklas till att kunna reflektera över det lästa och det skrivna. Iser³² menar att vi som läsare och lyssnare lär oss att läsa mellan raderna och skapa vår egen föreställning. Därmed fyller vi ut textens hållrum. Han menar att dessa hållrum uppstår när man ställs inför något oväntat som kräver reflektion för att skapa mening. Iser

²⁵ Malmgren, Lars-Göran (1997) s.76

²⁶ Lindö, Rigmor (2005) s.70

²⁷ Lindö, Rigmor (2005) s.100

²⁸ Franke, Anita, Lindö, Rigmor (2005) s.25

²⁹ Franke, Anita, Lindö, Rigmor (2005) s.25

³⁰ Franke, Anita, Lindö, Rigmor (2005) s.25

³¹ Rosenblatt, L, M (2002) genom Franke, Anita, Lindö, Rigmor (2005) s.27

³² Iser, W (1978) genom Franke, Anita, Lindö, Rigmor (2005) s.29

säger att varje läsande människa samspelar på olika sätt med textens tomrum, vilket är ett intressant och utforskat fält inom receptionsforskningen.

3.1.6 Det pedagogiska rummet

Skolforskare³³ har under årens lopp undersökt vad som påverkat elever med bra resultat till att lyckas. De har kommit fram till att det är av betydelse hur lärare organiserar sin undervisning. De lärare som har undervisat elever där verksamheten varit upplagd utifrån en helhetssyn på språket har uppnått mycket goda resultat. Något som också är väsentligt för denna kategori av lärare är, att läs- och skrivundervisningen ska skapa läslust och skrivintresse för eleven i meningsfulla sammanhang. De arbetar tematiskt och gör undervisningen så levande som möjligt genom att utnyttja aktuella händelser. Här läggs stor vikt vid ett gott samarbete pedagoger emellan och även med föräldrar. Dokumentation och utvärdering sker fortlöpande. Här nedan presenteras andra faktorer som också har positiv betydelse för elevens inläring.

Klassrumsmiljön

För att fånga elevernas lust och intresse för att läsa och skriva menar Norberg,³⁴ att det krävs att man som pedagog ordnar en miljö där eleverna stimuleras till detta. Att arrangera ett klassrum där det finns rikligt med litteratur av olika genrer, som tillfredsställer de flesta, är en viktig faktor för att främja elevernas läsutveckling. Detta talar även Lindö om när hon säger att *bokhyllorna ska digna av böcker av alla de slag*.³⁵ Chambers³⁶ framhäver vikten av att ha rikligt med litteratur med ett gott urval för att stimulera barnen till läsning. Han menar att man som pedagog måste använda sin fantasi och ha ett engagemang för att lyckas få tag på böcker.

Klassrumsmiljön ska ordnas så att det finns möjligheter att krypa undan för att läsa i lugn och ro. Det ska finnas tid inlagd för regelbunden läsning, både gemensamt och enskilt. Detta bör ske under lugna förhållanden. För att utveckla en god stimulerande språklig miljö krävs att man anordnar denna i klassrummet. Rummet ska vara inbjudande och locka eleverna. Att undervisningen struktureras är A och O, menar Liberg m.fl.³⁷ Att organisera klassrummet, så att det ger utrymme till både enskilda och gemensamma aktiviteter och tillgång till avskildhet och koncentration, påpekar även Lindö³⁸ är viktigt. Bord och bänkar ska vara placerade så att barnen får möjlighet att diskutera med varandra. Hon framhäver även vikten av att ha en gemensam plats, t.ex. en stor matta i klassrummet, där man kan samlas vid flera tillfällen varje dag för att lyssna på varandras erfarenheter.

Läraren som modell

Läraren ska vara en förebild både när det gäller hur man undervisar och vad man ska lära ut. Lindö³⁹ betonar att all undervisning ska vara lustfylld och ske i skapande lek, där barnet i sitt naturliga språkande får utrymme att vidga sina gränser. Hon menar att man som pedagog ska se varje individs språkutveckling som en helhet där tala, läsa, skriva, måla o.s.v. inte ska skiljas åt och uppfattas som enskilda färdigheter utan istället integreras med varandra i meningsskapande aktiviteter. Pedagogen ska ha en kommunikativ syn på sättet att språka, som ska gälla under hela elevens skoltid. Lindö menar vidare att man ska ta vara på varje

³³ Lindö, Rigmor (2002) s.159

³⁴ Norberg, Inger (2003) Goda idéer om bokarbete s.41-42

³⁵ Lindö, Rigmor (2002) s.134

³⁶ Chambers, Aidan (1995) s.30-32

³⁷ Björk, Maj, Liberg, Caroline (2000) s.18

³⁸ Lindö, Rigmor (2002) s.161

³⁹ Lindö, Rigmor (2005) s.31

barns inneboende möjligheter och språkliga kompetens, att den ska respekteras och barnen ska uppmuntras till att lära av varandra. Smith⁴⁰ menar att läraren har en enormt viktig roll för hur barnen utvecklar sin läsförmåga. Han hävdar till och med att läraren har en avgörande betydelse för om eleverna kommer att lyckas i denna process. Han betonar innebörden av att barnen ser meningen med att läsa och skriva och poängterar att det är pedagogens roll att hjälpa eleverna med detta.

Lindö⁴¹ säger att man som lärare ska ha ett förhållningssätt till eleverna där de känner att man förväntar sig att de ska delta i samtalen. Pedagogen ska vara en förebild och lyssna samt leda samtalet. Hon ska förmedla att frågorna är viktigare än svaren och uppmuntra eleverna till att ställa egna frågor. Läraren ska samtala omkring det man läser och ha ett tillåtande klimat. För att få ett pedagogiskt rum, ska elevernas samspel med varandra pågå i samma utsträckning som med läraren. Hon skriver även att man som lärare ska skapa återkommande läsrutiner, vilka ska vara regelbundna och lustfyllda. Som pedagog ska man uppmuntra och bekräfta varje barn i sin utveckling och även vara lyhörd och flexibel beträffande deras olika sätt att lära. Hon talar även om att läraren har en viktig uppgift med att hjälpa barnen att göra kopplingar till sina egna liv i olika texter och att inspireras av varandra.⁴²

Samtalsledaren har en viktig uppgift att styra upp samtalen genom att återgå till texten, då det är lätt att komma på villospår. Man ska som lärare guida eleverna och uppmuntra dem i deras tankegångar, vilket görs då det ställs öppna, autentiska frågor. Dessa frågor utvecklar tänkandet och det finns inga i förväg uttänkta svar, utan eleverna får själva söka efter kunskap. För att få reflekterande läsare anser Keene och Zimmermann⁴³ att man som lärare ska vara en förebild och att eleverna lär sig genom att läraren tänker högt och visar hur erfarna läsare gör. Här är läraren en modell för hur samtalet ska föras och en viktig länk för att utveckla samtalet. Det är lärarens uppgift att ge eleverna sådana texter som utvecklar dem i sin läsförståelse. Läraren bör även fånga elevernas funderingar och skapa flerstämmighet genom att ställa frågor som ger eleverna möjligheter att reflektera.

Dysthe har myntat ett begrepp, *det flerstämmiga klassrummet*,⁴⁴ vilket innebär ett klassrum där både lärarens och elevernas röster blir hörda. Där lär eleverna av varandra och genom att ha muntlig och skriftlig kommunikation hamnar språket i centrum för elevernas inläring. Lindö skriver att det är en konst att leda ett samtal på ett professionellt sätt och att vi aldrig kommer att bli fullärdade i detta. Hon fortsätter, *denna kompetens anser jag är en av de allra viktigaste som lärare behöver utveckla i sitt pedagogiska arbete*.⁴⁵

3.1.7 Läsningens olika syften

Barnlitteratur är suverän när det gäller empati, förmågan att leva sig in i andra människors livssituation, att lära sig känna med och förstå dem, menar Wingård och Wingård.⁴⁶ De säger vidare, att genom läsandet av böcker uppstår även tillfällena att leva sig in i olika personligheter och den förmågan är oerhört värdefull att senare ha med sig ut i livet. Wingård och Wingård talar även om språkutvecklingen och menar att läsandet utökar ordförrådet

⁴⁰ Smith, Frank (1997) s.175-176

⁴¹ Lindö, Rigmor (2002) s.196-198

⁴² Lindö, Rigmor (2005) s.218

⁴³ Keene, Oliver, Ellin, Zimmermann, Susan (2003) s.114-115

⁴⁴ Dyste, Olga (1996) s. 221

⁴⁵ Lindö, Rigmor (2005) s.119-120

⁴⁶ Wingård, Barbro, Wingård, Bo (1994) s.10

samtidigt som språkkänslan förstärks. Dessutom upplever eleven en känsla av avkoppling istället för stressande krav på studieframgång. Wingård och Wingård menar, att eftersom ord och uttryck återkommer i texterna så nöts ordbilderna in och eleverna blir därför säkrare på stavningen. Molloy⁴⁷ skriver, att när man läser en text för eleverna, bidrar detta till att de får en förförståelse för texten. De begriper hur en text kan se ut, hur man kan berätta den och vad ett berättarperspektiv är. Läsfärdigheten och läshastigheten ökas genom att läsa ofta vilket är en viktig faktor för att bokläsandet ska uppfattas som något positivt.

Wingård och Wingård beskriver vidare betydelsen av läsning för fantasin och liknar den vid en blomma. De skriver:

Om man aldrig vattnar den eller sköter den, så börjar den att sloka för att till sist vissna ner. Vår fantasi kan vi vattna genom böckernas värld. När vi läser skapar vi egna bilder inom oss. En bra bok sätter dessutom vår egen kreativitet i rörelse, startar tankegångar som spinner vidare när boken för länge sedan är utläst. Boken blir vårt främsta träningsredskap för "hjärngymna".⁴⁸

Genom att läsa olika slags barnlitteratur får man inte bara ett utökat ordförråd utan man får även förståelse för andras livssituationer. När man läser barnlitteratur och samtidigt får möjlighet att uttrycka det man tänker i form av att rita, skriva och diskutera tillsammans med andra ges utrymme att utveckla sin språkliga förmåga. Man får därigenom även ett bättre självförtroende, vilket är nödvändigt för läsutvecklingen. Barn behöver tidigt få skolas in i att samtala om det lästa för att få en god läsförståelse. Konsensusprojektet, vars syfte är att komma fram till en samsyn bland läsforskare i Sverige när det gäller insatser för att förebygga och möta läs- och skrivsvårigheter. De anger i sin forskningsrapport:

Att tidigt bekanta sig med böcker, och bli förtrogen med olika berättelsestrukturer är ett villkor för att hjälpa eleverna till en långsiktig och hållbar läs- och skrivutveckling.⁴⁹

De skriver även om barnböckernas nödvändighet för att få en motiverande och lustfylld undervisning. De menar att vissa barnböcker som t ex Astrid Lindgrens, är föredömliga då de hjälper barn att bygga upp en förståelsestruktur. Detta skriver även Smith⁵⁰ om, där han menar att vi inte enbart får ett större ordförråd utan även lär oss allt som har med läsning att göra, allt som hör till. Då inte alla barn som börjar skolan kommer från språkstimulerande miljöer där det getts utrymme till läsning av barnlitteratur är det en nödvändighet att skolan istället uppmuntrar detta. Dessutom lever vi i ett mångkulturellt samhälle där många har svenska som sitt andra språk och där man helt enkelt inte talar svenska i sin omgivning. Barnen kommer dock till skolan med olika erfarenheter som vi ska ta vara på och förvalta samt vidareutveckla.

Lindö skriver att *skönlitteraturen ska vara varpen i skolans kulturväv där du tillsammans med dina elever spinner in en mångfald nyansrika tanketrådar.*⁵¹ Vi lever i en mångkulturell värld där barnen växer upp under olika villkor och förutsättningar. Med hjälp av barnlitteraturen kan man på ett lustfyllt sätt ta del av varandras kulturella skillnader. Hon menar även att den gemensamma läsningen med textsamtalet förbereder eleverna för att leva i ett demokratiskt samhälle. Detta skapar en förförståelse för olika levnadssätt.

⁴⁷ Molloy, Gunilla (1996) s.63-76

⁴⁸ Wingård, Barbro, Wingård, Bo (1994) s.10-11

⁴⁹ Myrberg, Mats (Red.), (2003) Konsensusprojektet. s.8

⁵⁰ Smith, Frank (2000) s.121-122

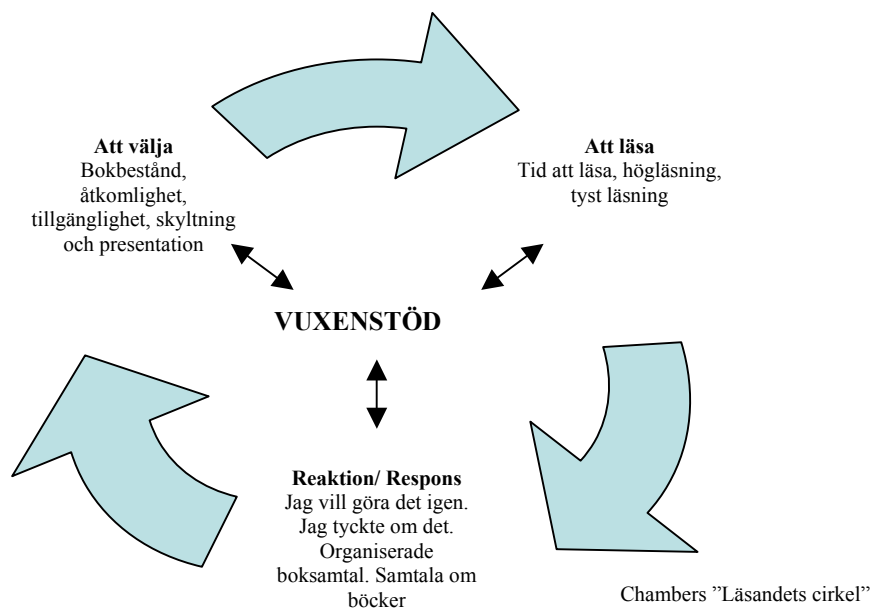
⁵¹ Lindö, Rigmor (2005) s.215

3.1.8 Att bli en god läsare

Chambers⁵² nämner fyra grundvillkor för att man som barn ska utvecklas till en god läsare och de är:

1. **Att ge lästid.** Han menar att det inte hjälper att ha ett rikt utbud av böcker om man inte avsätter tid att läsa dem. Chambers hävdar till och med, att man kan bedöma en skolas kvalitet utifrån hur mycket tid man anslår till läsning.
2. **Att läsa högt.** Högläsningen är en av de väsentligaste delarna för att utveckla elevernas läsning och han menar att den är en nödvändighet under hela barnens skoltid. Han hävdar att läsningen ska ske varje dag.
3. **Att ha ett brett och stort sortiment av litteratur.** Chambers betonar vikten av att ha en varierad samling av böcker, som uppmuntrar och stimulerar barnen till att läsa. Det ska även finnas böcker av olika svårighetsgrad.
4. **Att genomföra boksamtal.** Han menar att det är oerhört viktigt att alltid samtala omkring det man läser. Detta utvecklar eleverna till att bli reflekterande läsare.

Chambers⁵³ skriver även om läsandets cirkel och samspelet i denna. Han menar att det finns en interaktion mellan hur du väljer en bok, hur mycket tid och utrymme som ges till att läsa, samt hur man pratar och reflekterar över vad man har läst. Detta är helt beroende av vuxenstödet.

Hur viktigt det är att arbeta med läsförståelse och hur man ska utveckla denna tar Keene och Zimmermann⁵⁴ upp. De har upptäckt hur väsentligt det är att läsa texter som stimulerar till ytterligare läsning och att man även ska reflektera omkring det man läser. Förståelse är en nödvändig process som sker i ett samspel mellan lärare- elev och elev- elev. De hävdar att lärarna behöver ha ett helhetsperspektiv på läsinlärning och inte se det som olika delar.

⁵² Chambers, Aidan (1995) s.50-51

⁵³ Chambers, Aidan (1993) s.13

⁵⁴ Keene, Oliver, Ellin, Zimmermann, Susan (2003) s.31-140

Eleverna tillsammans med läraren behöver diskutera texterna på djupet och lära sig hur boksamtal går till. För att utveckla läsningen diskuterar läraren och eleverna texterna tillsammans i smågrupper, stora grupper och parvis. Skrivning och läsning går hand i hand och det är viktigt att man kombinerar detta. Att reflektionerna inte endast beskrivs i ord utan även skrivs ned är väsentligt, enligt Keene och Zimmermann. De poängterar vikten av att hjälpa elever till att bli goda läsare, då de upptäckt att om man läser bra och mycket blir man även bättre på att begrunda det lästa.

Ett läsprojekt⁵⁵ som gjorts beträffande elevers läsförståelse har gett klart bättre resultat i klasser, där elever fått möjlighet att återberätta och diskutera vad de läst jämfört med den traditionella läsinläringen, där inget utrymme ges för samtal. Keene och Zimmermann menar att det är oerhört viktigt att samtala omkring det man läser, då alla människor gör inferenser. Det är alldeles för många texter som passerar utan att bli diskuterade, menar de. Alla texter har hålrum där man tolkar texter olika och formar innehållet efter sina tidigare erfarenheter. När man gör inferenser gör man kopplingar till olika saker, vilka revideras när man samtalar och lyssnar på andras associationer.

Att göra inferenser är att manipulera, skulptera, forma och diskutera textens tema, föreställningsvärld och gestalter. Man konstruerar en mening hos texten genom att bearbeta den. Vare sig det rör sig om en snabb, nästan undermedveten förutsägelse, en medveten känsla av ilska och indignation, en livlig diskussion i läsecirkel eller brevväxling med förlaget eller om en höjd inlevelseförmåga hos någon som ligger sjuk gör läsaren texten till sin genom sina inferenser.⁵⁶

Keene och Zimmermann betonar att läraren har en viktig uppgift att visa eleverna vad som kan vara väsentligt att diskutera i en text. Läraren ska ge stort utrymme för detta spelrum och genom att använda litteratur finns det många möjligheter till att samtala omkring olika inferenser. Lindö⁵⁷ betonar, att detta är en oerhört viktig del, som många elever saknar då de lämnar grundskolan. Hon menar att många lärare inte har lyckats förmedla hur en erfaren läsare gör samt inte lyckats skapa läslust och utveckla elevernas läsförståelse.

Något som också är väsentligt i sammanhanget, när det gäller att utvecklas till en god läsare, är mängden av det man läser. Myndigheten för skolutveckling⁵⁸ har kommit ut med en kunskapsöversikt som berör aktuell forskning när det gäller att läsa och skriva. De menar att det uppstår en positiv utvecklingsspiral när man läser mycket eftersom man då ökar sitt ordförråd, vilket leder till ökad läshastighet, vilket i sin tur leder till att man läser mer avancerad litteratur. Därigenom ökar man ytterligare sitt ordförråd osv.

3.1.9 Att skriva genom litteraturen

Dysthe⁵⁹ har under sin forskning insett den muntliga betydelsen för skrivandet. Hon menar att detta är ett samspel som gynnar både skrivandet och läsandet. Skrivandet är en viktig del för inläring men genom en interaktion mellan skrivandet, läsandet och samtalet utvecklas inläringen betydligt. Detta sker med hjälp av en pedagog, som medvetet stödjer samspelet.

⁵⁵ Keene, Oliver, Ellin, Zimmermann, Susan (2003) s.251-256

⁵⁶ Keene, Oliver, Ellin, Zimmermann, Susan (2003) s.182

⁵⁷ Lindö, Rigmor (2006) Barn behöver berättelser. s.15-16

⁵⁸ Myndigheten för skolutveckling (2003) Att läsa och skriva s.102

⁵⁹ Dysthe, Olga (1996) s.220

Molloy anser, att när eleven skriver sin text så riktas uppmärksamheten dels mot dess innehåll och dels mot språket i texten. Det pågår en *inre dialog mellan textens språk och innehåll*.⁶⁰ När eleven sedan får dela med sig av sin text till sina kamrater medför detta en träning på en yttre dialog om textens språk och innehåll, vilket medför att kunskapen om texter fördjupas ytterligare.

Molloy menar vidare att det vid litteraturläsning finns en risk att texten tar överhand, att eleverna inte tänker själva. För att främja tankeverksamheten hos dem bör därför läsningen kombineras med skrivande. Texten får då utgöra den *plattform som eleven behöver stå på för att formulera sina egna erfarenheter*.⁶¹ Hon säger även att om nya erfarenheter ska skapas räcker det inte med att eleverna läser och skriver utan *det är i dialogen som ny kunskap och nya erfarenheter kan skapas*.⁶² Här används läsloggen som redskap för att få fram elevens reflektioner och tankar om texten. Läsloggen är en anteckningsbok där eleverna får skriva ner sina tankar/reflektioner i samband med litteraturläsningen.

Att arbeta med den lästa texten genom läsloggar är, enligt Molloy, en *jämlig och demokratisk metod*.⁶³ Den ger alla elever tillfälle att säga något inför klassen. Då de redan innan har tänkt igenom och skrivit ner sina åsikter i sin loggbok, medför detta att de kan vara förberedda när de talar inför klassen. Detta arbetssätt är tankeutvecklande då även spontana åsikter och infall kan bilda underlag inför samtal i klassen. Tryggheten i klassen ökar då eleverna upptäcker att de har olika åsikter, som alla respekteras. Samtalet i klassrummet bygger på elevernas tankar och funderingar, vilket ger dem inflytande på lektionen. *Deras reflektioner blir mitt lektionsunderlag*,⁶⁴ menar Molloy. Läsloggarna sparas sedan i elevernas skrivportfölj och såväl läraren, eleven som föräldrarna kan lätt följa elevens läs- och skrivutveckling.

3.1.10 Föräldrarnas engagemang

För att som lärare kunna nå fram riktigt bra till sina elever är det nödvändigt att ha en god kontakt med deras föräldrar. Taube⁶⁵ menar att föräldrarna oftast är de viktigaste personerna i barnens liv, vilket medför att de har stor inverkan på barnens läsinläring. Om föräldrarna får vägledning från skolans sida, vågar de lita på sin egen förmåga att hjälpa sina barn till att bli goda läsare. I konsensusprojektet⁶⁶ betonas hur betydelsefulla föräldrarna är i sina barn läs- och skrivutveckling. Att gemensamt samtala omkring böcker och läsa högt med sina barn, ger en god förutsättning för eleverna att lyckas i sin utveckling. Något som Taube⁶⁷ nämner är barnbokscirklar för föräldrar, vilka har fått gynnsamma effekter för engagemanget hos dem. Detta innebär att barnboksbibliotekarier och författare besöker föräldramöten för att där informera om hur man som förälder kan stimulera sitt barns läsutveckling.

Även Myrberg⁶⁸ betonar vikten av föräldrarnas roll och hur betydelsefull den är. Han menar att de ska informeras om hur de positivt kan bidra till barnets språkutveckling. Föräldrar som själva har ett rikt språk överför detta omedvetet till sina barn. Även goda lästraditioner i

⁶⁰ Molloy, Gunilla (1996) s.61

⁶¹ Molloy, Gunilla (1996) s.70

⁶² Molloy, Gunilla (1996) s.181

⁶³ Molloy, Gunilla (1996) s.74

⁶⁴ Molloy, Gunilla (1996) s.74

⁶⁵ Taube, Karin (1995) s.108

⁶⁶ Myrberg, Mats (Red.) (2003) Konsensusprojektet. s.8

⁶⁷ Taube, Karin (1995) s.109

⁶⁸ Myrberg, Mats (2004) Läs- och skrivkompetens är A och O. s.8-9

hemmen har en positiv inverkan, menar han, då man som förälder är en bra förebild för sina barn.

I ett språkstimulerande projekt⁶⁹ som utfördes i Markaryds kommun fann de att när föräldrar involverades i barnens läsning gav det bättre effekt. Det visade sig att när föräldrar engagerar sig i barnens läsning och samtalar omkring det de läser, stimuleras barnens språk betydligt mer än om man endast läser för barnen utan reflektioner. De har kommit fram till hur viktigt samspelet mellan den vuxne och barnet är och att den vuxne utför ett aktivt samtal. Språkforskare runt om i världen menar att hälften av en människas ordförråd skapas före sju års ålder. De betonar betydelsen av tidig språkstimulans och då även föräldrars delaktighet i barnets språkutveckling.⁷⁰

De barn som vi lyckas med, de som gärna läser böcker har oftast ett gott stöd i hemmen. Där finns läsande förebilder i föräldrar, där läser man fortfarande högt för barnen och det vuxna läsandet ser lustfyllt ut.⁷¹

3.1.11 Val av litteratur

På många skolor idag finns det ofta en klassuppsättning med böcker. Detta kan vara en tillgång samtidigt som det kan vara ett hinder, då samma bok används oreflekterat år efter år. Nilsson anser att det finns två meningar som en lärare ska ta ställning till vid ett litteraturval. *Vad är det som styr valet av litteratur? Vad får det för konsekvenser för utbildningen?*⁷² Innan läraren beslutar sig för vilken litteratur som ska användas måste han/hon förvissa sig om vad som finns tillgängligt, såväl på skolan, på biblioteket som billighetsupplagor.⁷³

Som lärare måste du veta målet med din undervisning och vilka ämnen du vill beröra med ditt val av litteratur. Molloy⁷⁴ säger, att det är mycket viktigt att man som lärare har en ständigt pågående utveckling av den egna arbetsprocessen och att man har tänkt igenom sitt syfte med undervisningen. Hon hävdar att man som lärare i svenska måste läsa mycket ungdomslitteratur och att man även måste ha ett eget starkt intresse för böcker. Läser man mycket barn- och ungdomslitteratur själv, kan man lättare anpassa valet till elevgruppen. Det är även av stor vikt att man känner eleverna för att kunna välja böcker som väcker just deras lust.

Lindö⁷⁵ menar att valet av litteratur har stor betydelse inte minst för att pojkar och flickor ofta läser texterna på olika sätt. Något som har visat sig är, att pojkar fantiserar mer om aktion och flickor mer om relationer. Det är av betydelse att barn får stöd och hjälp med att förstå symboliken i berättelser och får höra varandras åsikter. De behöver hjälp av en kunnig pedagog med att diskutera och läsa olika slags texter, menar hon. Här krävs det att pedagogen medvetet väljer litteratur som appellerar till både pojkars och flickors förutsättningar.

Molloy⁷⁶ menar att det är ett bekymmer att kursplanen inte säger något om skillnaden i pojkars och flickors läsning. Hon har i ett forskningsprojekt kommit fram till att eleverna ofta

⁶⁹ Amborn, Helene, Hansson, Jan (1998) s.18

⁷⁰ Amborn, Helen, Hansson, Jan (1998) s.18

⁷¹ Körling, Anne-Marie (2003) Läsning från början. s.17

⁷² Nilsson, Jan genom Molloy, Gunilla (1996) s.80

⁷³ Molloy, Gunilla (1996) s.80

⁷⁴ Molloy, Gunilla (1996) s.80

⁷⁵ Lindö, Rigmor (2005) s.126

⁷⁶ Molloy, Gunilla genom Lindö, Rigmor (2005) s.128

fastnar i stereotypa könsrollsuppfattningar. Det är därför av oerhörd vikt att välja böcker där det både finns manliga och kvinnliga hjältar och förebilder representerade. Molloy menar att skolan är en enormt stor mötesplats, där det finns fantastiska möjligheter att genom skönlitteratur arbeta med livskunskapsfrågor av olika slag. Hon menar att skolan har ett stort ansvar att utnyttja denna möjlighet.

3.1.12 Pedagogiska konsekvenser

Myrberg⁷⁷ menar att det har skett en tillbakagång i ungdomars läs- och skrivförmåga under de senaste tio åren. Han beskriver även hur viktig högläsningen är och att den har en central betydelse för barnens ordförråd och språkliga uppmärksamhet. Han menar att ordförrådet har en nyckelroll för hur den fortsatta utvecklingen av läsförmågan ska fortlöpa. Han säger vidare, för att öka sitt ordförråd är det en nödvändighet att barnen får möta skrivna texter. Han menar också att det är ett dilemma att många lärare inte är specialister på barns språkutveckling då deras bristande kunskap försämrar och försvårar elevens läsutveckling. Många pedagoger förstår inte vikten av att tidigt utveckla ett ordförråd hos eleven och detta påverkar i längden barnets läsflyt samt läsförståelse, menar Myrberg. Att oerfarna eller okunniga lärare ser detta som ointresse eller obegåvning hos eleven är ett stort bekymmer, tycker han. Han menar även att indragningar av lärartjänster, vilket medför större elevgrupper, påverkar skolan negativt. Björk och Liber skriver:

*Huvudmålet för vår läs- och skrivutveckling i grundskolan är att utbilda intresserade och motiverade läsare och skrivare som vågar och vill läsa och skriva för en mängd olika syften – människor som är glada i sitt läsande och skrivande.*⁷⁸

De betonar betydelsen av att läraren är kompetent då de menar att om ett barn hamnar på en läs- och skrivundervisningsnivå där de inte befinner sig, kan det innebära att de får läs- och skrivsvårigheter i framtiden.

I konsensusprojektet⁷⁹ betonar forskare, att den mest betydelsefulla faktorn för att lyckas med att utveckla elevernas läs- och skrivförmåga, är hög lärarkompetens. De framhåller även vikten av att ha kvalificerade barnboksbibliotekarier för att skapa en kommunikativ pedagogisk miljö. De skriver att användningen av vissa traditionella läromedel kan skapa problem för eleven, då de är för svåra att förstå. De betonar vikten av att det finns variation av läromedel i undervisningen.

Forskarna säger att om barnet inte får stöd tidigt i sin läsutveckling kommer skillnaden i läsförmågan i förhållande till de övriga eleverna att öka, vilket påverkar alla skolämnen. Det bildas antingen en positiv eller negativ spiral. De som redan läser bra, får lust för detta och läser mer, medan de som läser mindre bra undviker att läsa. Detta kallas även för Matteuseffekten.⁸⁰

”Vänta- och- se” pedagogiken är utbredd i svenska skolor. Lärare tolkar misslyckanden i läsinlärningsstarten som bristande läsmognad. Om man avvaktar och ser tiden an kommer problemet att lösa sig av sig självt. För den lärare som har kunskaper om barns språkliga utveckling är tecknen på hotande

⁷⁷ Myrberg, Mats (2004) Läs- och skrivkompetens är A och O. s.5-13

⁷⁸ Björk, Maj, Liberg, Caroline (2000) s.10

⁷⁹ Myrberg, Mats (Red.) (2003) Konsensusprojektet. s.7-10

⁸⁰ Myrberg, Mats (Red.) (2003) Konsensusprojektet s.7-10

läsinlärningsmisslyckanden enkla att se. För lärare utan nödvändiga kunskaper blir "vänta - och - se" -attityden ett argument att inte genomföra särskilda insatser. För många elever som fått "vänta-och-se"-pedagogiken sätter skolan så småningom in särskilt stöd, men det kommer för sent och med för små insatser.⁸¹

3.2 Undervisningsmodeller

Här nedan kommer vi att presentera olika undervisningsmodeller som utgår från barnlitteraturen.

3.2.1 Whole Language

På Nya Zeeland dignar klassrummens bokhyllor av böcker. Här stimuleras barnen till att prova på egen hand. Väggarna är prydda med bilder och texter från golv till tak. Man anser där att barnens läsintresse och skrivning stegras när man närmar sig läsningen på olika sätt, *man läser för dem, läser med dem och ger barnen möjlighet att läsa själva.*⁸² Att diskutera innehållet av det man läst är elementärt när det gäller läsförståelsen, anser de. Läsning och skrivning går hand i hand och ska finnas med i alla aktiviteter. Barnen måste inse att språket används för kommunikation och alltid har en mening. De använder sig av en didaktisk helspråkssyn, där språket och tanken flätas samman. Deras skolarbete delas upp i egenarbete, pararbete, individuell handledning dels mellan pedagogen och barnet samt i gemensamma vardagsituationer.

Att läsa mycket är en viktig sysselsättning enligt förespråkare för Whole Language. Högläsning, gemensam läsning, självständig läsning samt gemensamt skrivande är dagliga aktiviteter. Litteraturen har en enormt stor betydelse för inläringen och att organisera en miljö där eleverna stimuleras till att vilja läsa är primärt. Dokumentation har även ett stort utrymme i deras undervisning. Det läggs stor tid på att få föräldrarna engagerade och att upplysa dem om hur viktiga de är för elevernas läsutveckling. De anordnar möten där de informerar föräldrarna hur de bäst kan hjälpa sina barn. Biblioteket har en central plats och de anser att det ska vara en integrerad del i undervisningen som ska kännas levande och tilltalande.

Grundtankarna med Whole Language metoden kan sammanfattas så här:

- *Språket är ett tankeredskap och navet i allt lärande*
- *Barn och unga utvecklar sitt språk i samspel med andra*
- *Barn lär sig läsa genom att skriva och att skriva genom att läsa i relevanta och intresseväckande sammanhang med vuxna som stöd.*
- *Läsning och skrivning ska inte heller skiljas åt.*
- *Barnen ska alltid uppleva läsningen som något positivt.*
- *Målet är självständiga läsare.*
- *Läsning och skrivning ska finnas med i alla aktiviteter och får inte enbart ses som färdigheter.*
- *Att man som vuxen visar tilltro till barnet och utgår från dess intressen och erfarenheter.*
- *Läsandet blomstrar i en miljö där barnen stötts.⁸³*

⁸¹ Myrberg, Mats (Red.) (2003) Konsensusprojektet s.7-10

⁸² Alleklev, Birgitta, Lindvall, Lisbeth (2000) s.14

⁸³ Jörgensen, Kerstin (Red.) Lyckas med läsning (2001) s.5-27

3.2.2 Högläsning och gemensam läsning

Skolans viktigaste uppgift är att upprätthålla och väcka intresset för att läsa och skriva. Om man lyckas med detta blir den fortsatta läs och skrivprocessen självgående. Det är en förutsättning att eleverna förstår varför det är bra att kunna läsa och skriva för att de ska vilja lära sig. Barnen behöver därför tidigt slussas in i böckernas värld och lyssna till sagor och berättelser som väcker deras fantasi. Liberg och Björk⁸⁴ menar att högläsning inte är något som enbart ska ske i de lägre åldrarna utan även när barnen kan läsa själva. De betonar vikten av att läsa högt och menar att den gemensamma högläsningen med samtalet kring texten bidrar till att barnen får en god förförståelse av texten. Det är även bra om texten läses många gånger då barnen sedan på egen hand lär sig hur man gör. Den egna förmågan att själv läsa och skriva växer fram när man gör det gemensamt.

Löthagen⁸⁵ påpekar att gemensam läsning inte endast ger möjlighet till samvaro i en lugn och trivsamt atmosfär, utan även ger tillfälle till att samtala och reflektera över det man har läst. Här har man goda möjligheter att undersöka vad var och en har förstått samtidigt som man kan hjälpa dem som inte har begripit allt. Att stanna upp i högläsningen och fundera över det man läser, hjälper barnen att få en förförståelse för texten. När alla läser samma bok blir möjligheterna att samtala och diskutera lättare och därmed vänjer man eleverna vid att ha ett reflekterande förhållningssätt. Högläsning innefattar så mycket mer än att bara läsa en bok. Att läsa högt är tillfredställande för barn men även för dig själv som läsare, menar hon. Även Lindö⁸⁶ talar om betydelsen av att läsa högt för barnen och att detta måste ske under hela barnens skoltid. Hon menar även att föräldrarna måste förstå sin roll och hur viktigt det är att de läser högt för sina barn, även då de är äldre. Hon betonar betydelsen av att läsaren har ett engagemang och väljer texter som fånglar, både sig själv och barnen.

Körling⁸⁷ menar att högläsningen bör äga rum under hela skoltiden och att det är lärarens uppdrag att levandegöra en bok. Högläsningen har många syften då den inte endast skapar gemenskap utan även bidrar till att eleverna får en kollektiv upplevelse som de kan samtala kring. Högläsningen tränar eleverna i att lyssna, tänka, fundera och fantisera. Hon betonar samtalets betydelse för att utveckla läsförståelsen och menar att det är avgörande för att lyckas.

3.2.3 Barnboksfiguren i klassrummet

Nilsson och Sundemo⁸⁸ har utfört ett utvecklingsarbete som har gett goda resultat i läs- och skrivundervisningen. De arbetar på en skola i Gårdsten, där det finns stor spridning av elever som kommer från olika länder. Skolan är den enda år F-3 skolan i området och den har 250 elever med 30 olika modersmål. De upplevde att det var svårt att få en bra fungerande verksamhet eftersom den kändes torftig och ofullständig. Detta resulterade i att de startade ett utvecklingsarbete. Vad de bl.a. upplevde var att:

- *Många elever var ovilliga att skriva och kunde inte se någon egentlig mening med skrivandet.*
- *Eleverna traggade med innehållslösa och för dem ofta obegripliga texter i läseböcker.*
- *De flesta elever var andraspråkselever och kände dåligt till de barnböcker som många enspråkiga barn växt upp med.*

⁸⁴ Björk, Maj, Liberg, Caroline (2000) s.12-17

⁸⁵ Löthagen, Annika (2003) Litteraturarbete i svenska som andra språk s.158-159

⁸⁶ Lindö, Rigmor (2005) s.56

⁸⁷ Körling, Anne-Marie (2006) Kiwimetoden - hela språkets undervisning s.29-30

⁸⁸ Nilsson, Monica, Sundemo, Ulla (2000) Vad händer i klassrummet när barnboksfiguren kliver in? s.158-163

- *De teman vi som lärare bestämde i förväg visade sig vara ointressanta för våra elever.*⁸⁹

De ville hitta ett arbetssätt där de kunde komma åt så många av de ovannämnda problemen som möjligt. De hänvisar till läsforskaren Smith⁹⁰ som menar att det finns två grundläggande villkor för att kunna lära sig att läsa. Det första villkoret är att de måste finnas en vägledare som är förstående och erfaren och det andra villkoret är att läsmaterialet känns meningsfullt och intressant för läsaren. Han menar, att barn är utrustade med en drift av att vilja lära. De blir uttråkade när de känner att de inte lär sig något och de ägnar ingen kraft åt något som de redan kan. De reagerar på samma sätt när de inte finner meningen med det de förväntas lära sig.

*Det är lärarens ansvar, inte elevens, att se till att det som barnen förväntas lära sig också kan vara meningsfullt, inte bara i förhållande till det barnen redan vet utan också i förhållande till det som de kanske också vill veta. Vuxna kan se helt klart hur en viss uppgift kommer att förbättra ett barns användbara kunskaper eller färdigheter, men så länge som barnet inte själv kan se det meningsfulla i uppgiften är undervisningen bortkastad tid.*⁹¹

De lämnade de traditionella läroböckerna och andra läromedel som de tidigare använt och ersatte dem med barnböcker. De arbetade fram ett arbetssätt med bl. a. barnboksfigurer där det var viktigt att barnen fick läsa, skriva, tänka, prata och fungera tillsammans med dem. Då det inte fanns något bibliotek i Gårdsten fick de chans att köpa in barnböcker genom projektpengar som de ansökte om. Böckerna kan lånas hem och även användas till läsläxa.

Tanken med barnboksfigurerna är att de ska fungera som en röd tråd i ett tematiskt arbetssätt där alla ämnen vävs samman och blir till en helhet. Arbetet med barnboksfigurerna går ut på att barnen ska ha en mottagare, som de kan skriva till samt kunna fråga och diskutera med. De använder en resväska vari det ligger ett brev med något de ska fundera över eller något figuren undrar över. Dysthe menar att, *samtalet mellan skrivande och samtalande är en av de viktigaste strategierna för att uppnå det flerstämmiga klassrummet.*⁹² Det finns en brevlåda som töms varje dag och eleverna får personliga svar. Barnen har en egentillverkad bok där de dokumenterar alla funderingar och upplevelser. Valet av barnböcker sker med omsorg så att de lätt kan användas i det praktiska arbetet. Barnboksfigurerna tillverkas av lärarna i naturlig storlek och introduceras successivt i klassrummet. Nilsson och Sundemo är mycket nöjda med sitt arbetssätt och upplever att eleverna utvecklats enormt i både tal och skrift.

Naucélér har kommenterat deras utvecklingsarbete och menar att *de skapat nya förutsättningar för ett språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt i klassrummet.*⁹³ Hon anser att arbetet med barnboksfigurerna utgår från en helhetssyn på elevens lärande, vilket är gynnsamt för eleven. Naucélér säger att det är positivt att det inte finns några givna svar, utan det krävs att eleverna samarbetar för att få en lösning. Detta arbetssätt bidrar till reflekterande och utforskande samtal i klassrummet, menar Naucélér, både mellan lärare - elev samt elev - elev. Hon säger vidare att bilderboksfigurerna presenterar verklighetsbaserade problem som gruppen får lösa tillsammans genom samtal. Barnboksfigurerna bidrar till att skapa ett enligt Dysthe, *flerstämmigt klassrum.*⁹⁴

⁸⁹ Nilsson, Monica, Sundemo, Ulla (2000) Vad händer i klassrummet när barnboksfiguren kliver in? s.158-159

⁹⁰ Smith, Frank (2000) sid.14

⁹¹ Smith, Frank (2000) s.124

⁹² Dyste, Olga (1996) s.221

⁹³ Naucélér, Kerstin (2000) Barnboksfiguren betraktad ur ett andraspråksperspektiv på lärande. s.178

⁹⁴ Dysthe, Olga (1996) s.227

3.2.4 Listiga Räven

Listiga räven är ett läsprojekt med ursprung från Whole Language, som Kvarnbyskolan i Rinkeby har genomfört. Där sker läsinlärningen med hjälp av skönlitteratur och facklitteratur, vilket har visat sig ge enormt bra resultat. I Rinkeby har 1 % av invånarna svenska som modersmål och av den arbetsföra befolkningen står 60 % utanför den reguljära arbetsmarknaden. Projektet genomfördes för att 57 % av eleverna inte uppnådde målen i vare sig svenska, engelska eller matematik i år 9. Resultaten av projektet är så exceptionellt bra, att de är övertygade om att detta är ett bra arbetssätt.

För oss som följt barnens utveckling står det fullkomligt klart att projektet Listiga Räven har lagt grunden för de goda resultaten. Barnen har förutom mycket god läsförmåga och läsförståelse också förvärvat ett stort ordförråd och en enorm läsaaptit. De har fått ett stort självförtroende och är mycket studiemotiverade, nyfikna och redo att ta sig an nya utmaningar. Den goda läsförståelsen är självklart också till stor hjälp för dem när de ska lösa s.k. lästäl i matematiken.⁹⁵

Att ha ett gott samarbete och att ofta gå till biblioteket är av stor vikt för att detta ska fungera. De ansökte om bidrag till sitt läsprojekt för att kompetensutveckla personalen. Utfallet av deras läsprojekt visade sig ge fantastiskt resultat och var över förväntan då:

- *Läsintresset har blivit mycket stort.*
- *Läsförmågan har ökat mycket snabbt.*
- *Ordförrådet har blivit avsevärt bättre.*
- *Språket har utvecklats.*
- *Barnens förmåga att uttrycka sig i tal och skrift har blivit mycket bättre.*
- *Självkänslan hos barnet har vuxit.*
- *Skaparkrafterna har stimulerats och fått utlopp i bild och form.⁹⁶*

Projektet ”listiga räven” har endast använts tillsammans med elever som har invandrarbakgrund men är lika användbart med barn som har svensk bakgrund.

3.2.5 Boksamtal

Att samtala kring det vi läst är viktigt och det skapar läsförståelse hos barnen. Chambers menar att samtal kring en bok eller en text inte endast innebär att barn lär sig hur man samtalar utan de lär sig även att lyssna in hur andra tänker. Han menar även att genom samtal om det vi läst hjälper vi barnen att uttrycka sig om annat i livet. Chambers skriver,

Barn som finner böcker runt omkring sig, böcker som valts av kunniga personer och som passar dem, som finns lättåtkomliga och är uppställda på ett lockande sätt, barn som varje dag får lyssna på högläsning, som lika ofta får tid att läsa själva, och som uppmuntras att ”vardagsprata” med varandra och med sina lärare om vad de läser, är väl förberedda för att delta i den typ av mer formella samtal som vi tänker oss här. De som inte har det lika bra förspänt blir det troligen svårare att få med sig i ”Jag - undrar”- samtal.⁹⁷

När det gäller hur man ska föra samtal kring en text/bok så finns det många olika sätt att göra detta på och Chambers betonar vikten av att vara försiktig. Han skriver att det är betydligt

⁹⁵ Alleklev, Birgitta, Lindvall, Lisbeth (2000) s.65

⁹⁶ Alleklev, Birgitta, Lindvall, Lisbeth (2000) s.74

⁹⁷ Chambers, Aidan (1993) s.12

svårare att få barn att sluta prata än att få dem att börja och säger att det är oerhört viktigt att inte använda sig av ”varför” frågor. Dessa frågor hämmar barnen att prata, menar han. *Ordet har ofta en aggressiv, hotfull utmanande och förhörliknande klang.*⁹⁸ Han menar även att frågan ”varför” är för stor. Den innefattar för mycket för att kunna besvaras kortfattad. Att ställa öppna frågor som inte har något givet svar och som ger möjlighet till att reflektera betonar han. Chambers använder sig av *jag undrar samtal*⁹⁹ vilket lättare inbjuder till ett samtal. Nedan följer några exempel på grundfrågor som Chambers använder:

- *Jag undrar om det var något som du gillade i boken?*
- *Jag undrar om det var något du ogillade?*
- *Jag undrar om det var något som du inte förstod eller tyckte var svårt? Har du några frågetecken?*

Dessa grundfrågor utvecklas under tiden man samtalar med barnen. Genom att fråga dem vad de gillar och ogillar i texten utvecklas deras förståelse av berättelsen. De frågor som han använder sig av efter grundfrågorna kallar han för de allmänna frågorna. De kan se ut så här:

- *Jag undrar första gången du såg boken, alltså innan vi hade läst den, vad trodde du då att det var för sorts bok?*
- *Jag undrar om du har läst några andra böcker som liknar den här?*
- *Jag undrar om något av det som händer i boken någonsin har hänt dig?*

De allmänna frågorna är fler och även dessa utvecklas under samtalets gång. Genom att ställa denna typ av frågor så vidgar man barnens språk- och referensområde. Nästa typ av frågor Chambers skriver om kallas specialfrågor. Dessa frågor hjälper barnen att upptäcka bokens särdrag, dess speciella karaktär. Frågor av den här typen kan se ut så här:

- *Jag undrar hur lång tid ni tror det tog för alltihop att hända?*
- *Jag undrar var berättelsen utspelar sig? Var händer det?*
- *Jag undrar vilken av personerna du mest blev intresserad av?*

Dessa frågor är även de fler och utvecklas allt eftersom samtalet fortlöper. Chambers¹⁰⁰ menar att för att ett samtal kring en bok ska lyckas så är det nödvändigt att alla, barn som vuxna, är införstådda med att allt som berättas är värt att tala om. Ingen ska känna sig dum för att berätta vad han/hon känner utan uppriktighet är A och O i dessa samtal. För att detta ska lyckas måste eleverna känna tilltro till läraren och veta att deras ärliga reaktion av boken inte förlöjligas eller förkastas, menar han. Kullberg¹⁰¹ betonar betydelsen av att ställa öppna autentiska frågor som utvecklar elevernas tänkande. Hon menar att dessa frågor inte kan bevaras med ett ja eller nej vilket medför att eleven måste söka kunskap för att svara. Hon säger även att det har stor betydelse att läraren avsätter tid för att eleverna ska få chans att tänka. Man bör inte heller ställa mer än en fråga åt gången.

Nilsson skriver, *för att underlätta, eller möjliggöra, förståelse och tolkning av texten och för att utveckla ett sådant avancerat läsande gör läraren en inbrytning i elevernas egna erfarenheter.*¹⁰² Nilsson skriver vidare att det centrala i undervisningen med litteratursamtal är att man har ett innehåll som undervisningen ska kretsa kring. Han menar även att det gäller att försöka hitta den punkt där dessa områden överlappar varandra.

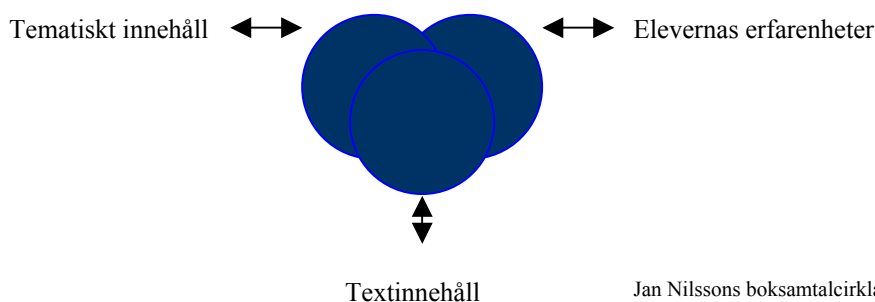
⁹⁸ Chambers, Aidan (1993) s.60

⁹⁹ Chambers Aidan (1993) s.108-120

¹⁰⁰ Chambers, Aidan (1993) s.56-57

¹⁰¹ Kullberg, Birgitta (2004a) s.166

¹⁰² Nilsson, Jan (1997) s.145

Om ett boksamtal inte berör dessa tre områden blir det med en gång mindre givande och de resulterar oftast inte i den *dynamik som kan uppstå när samtalet rör sig i det spänningsfält där de tre cirkelarna överlappar varandra*.¹⁰³ Norberg¹⁰⁴ poängterar betydelsen av att leda boksamtal om det man läser och att göra det på ett stimulerande sätt. Hon menar att reflektera och även skriva kring det man läser liksom att ställa öppna frågor ingår i litteraturarbetet. För att öka barnens läsförståelse är boksamtal av högsta vikt. Myndigheten för Skolutveckling¹⁰⁵ skriver i sin rapport att det är av mycket stor vikt att man samtalar med barnen om vad man läst. De menar att man ska stimulera barnen till att tänka igenom vad de hört och upplevt.

4. Metod

Under nedanstående metodavsnitt presenterar vi val av metod, urval av intervjupersoner, genomförande, bearbetning av material, etik samt validitet och tillförlitlighet. Vi har sökt efter skolor som arbetar mycket med barnlitteratur i undervisningen och blivit rekommenderade de tre skolor som vi har besökt. Då vi i framtiden kommer att arbeta i de tidigare skolåren kommer studien att rikta sig mot dessa åldrar.

4.1 Val av metod

För att få svar på vårt syfte valde vi att göra en kvalitativ studie inspirerad av den etnografiska ansatsen, vilket innebar att vi som forskare uppehöll oss i den miljö som vi skulle studera. *I etnografi förekommer datainsamling och dataproduktion. Dessa består av direkt observation och etnografen deltar som deltagande observatör i olika aktiv grad*.¹⁰⁶ Detta kan man även kalla för en kvalitativ fältstudie. Då en sådan studie går mer på djupet jämfört med en kvantitativ, ansåg vi att denna metod skulle tillföra oss en större förståelse för ämnet. Denna form av studie når inte så många informanter, vilket inte heller varit vår avsikt, då vi ansett att det varit tillräckligt att intervjua en lärare i varje klass för vår undersökning. Den använda metoden har varit intervjuer, loggbok innehållande våra reflektioner samt deltagande observationer.

Deltagande observation är den kanske viktigaste metoden när det gäller att samla in information under en fallundersökning. Den formen av observation ger en förhandsgranskning av den situation som ska studeras och när den kombineras

¹⁰³ Nilsson, Jan (1997) s.146-147

¹⁰⁴ Norberg, Inger (2003) Goda idéer om bokarbete. s.41

¹⁰⁵ Myndigheten för Skolutveckling (2003) Att läsa och skriva s.103

¹⁰⁶ Kullberg, Birgitta (2004a) s.15

med intervjuer och källanalys möjliggör den en holistisk tolkning av situationen.¹⁰⁷

Vi är dock medvetna om att det finns en viss risk med deltagande observationer. Stukát¹⁰⁸ menar att man som observatör lätt kan bli känslomässigt engagerad i det man studerar och därför ha svårt med att vara objektiv i beskrivningen. Det kan även enligt Stukát¹⁰⁹ vara så att man som observatör påverkar de observerade och till viss del förändrar deras beteenden.

Varje observation förbereddes genom samtal mellan oss observatörer om vilka olika områden som vi ville fokusera på i klassrummen. De i förväg uppgjorda punkterna var:

- lässamtal - boksamtal
- olika läs- och skrivsituationer
- förhållandet mellan skrivning och läsning
- förhållningssätt lärare- elev, elev- elev
- tillgång till litteratur
- loggböcker
- ABC- böcker
- brev till barnboksfigurer
- klassrumsmiljön

Intervjufrågorna anpassades något inför varje intervjutillfälle och de arbetades fram gemensamt samt var öppna i sin karaktär, se bilaga 1. Vi läste litteratur som berörde det vi ville undersöka för att ställa så ingående frågor som möjligt. Vi kan nu i efterhand inse att vi redan innan besöken var införstådda med vad vi skulle få se och att detta kan ha påverkat våra frågeställningar till att inte söka efter eventuella brister i undervisningen. Vi föredrog dock intervjuer framför enkäter då vi kände att man genom intervjuer får en klarare uppfattning av det man undersöker eftersom grundfrågorna kan kompletteras med följdfrågor.

Under våra tre intervjuer använde vi oss av en bandspelare för att få ett mer avslappnade samtal med pedagogerna och för att kunna återvända till intervjuerna flera gånger under vår analys. Samtalen med respektive informant genomfördes i ett enskilt rum då vi ansåg att det var bättre att kunna sitta ostörda och koncentrera oss på samtalet. Stukát¹¹⁰ poängterar att intervjun ska ske under ostörda och bekväma former. Informanterna var alla förberedda på att bli intervjuade och de hade avsatt tid, vilket medförde att de inte kände sig stressade. Då de var införstådda med att vi skulle ställa frågor om deras undervisning kunde de förbereda sig på vad de skulle svara. Att de även i förväg visste vad vi skulle observera och fråga om, kan ha påverkat svaren i intervjun. Ingen av pedagogerna ansåg sig dock behöva läsa frågorna i förväg.

4.2 Urval av intervjupersoner

Informanterna är alla kvinnliga lärare som arbetar i de lägre skolåren. De är drivande och ambitiösa i sin yrkesroll och är måna om att utveckla sin pedagogiska verksamhet. De hade rekommenderats för att de arbetar på ett stimulerande sätt med barnlitteraturen i undervisningen. Informanterna har under en längre tid arbetat som lärare i olika kommunala

¹⁰⁷ Merriam, Sharan B (1994) s.115

¹⁰⁸ Stukát, Staffan (2005) s.51

¹⁰⁹ Stukát, Staffan (2005) s.51

¹¹⁰ Stukát, Staffan (2005) s.40

skolor, vilket medför att de både har sett goda och dåliga exempel på hur undervisning kan bedrivas. Trots detta är vi medvetna om att de lärare vi intervjuat är så inarbetade i sina undervisningssätt, att de kan ha svårt att se de negativa sidorna av dem. Detta kanske då inte heller ger oss en ärlig bild av undervisningens brister. Stukát belyser detta då han skriver, *kanske vill informanterna inte erkänna sina brister, kanske vill de vara intervjuaren till lags och ge det svar de tror intervjuaren vill höra.*¹¹¹ Hade vi valt att intervju andra lärare i deras närhet kanske resultatet hade sett något annorlunda ut.

4.3 Genomförande

Vi har besökt tre olika skolor i Göteborg med omnejd, vilka vi blivit rekommenderade att besöka. De klasser som studien grundats på, en i varje skola, har vi i förväg fått veta arbetar mycket med barnlitteratur i undervisningen. Vi visste redan innan vilken skola som arbetade med barnboksfigurer, ABC -böcker samt loggböcker och vi besökte skolorna vid två tillfällen vardera. Varje besök varade i ca 6 timmar och under alla besök var vi deltagande observatörer, vilket gav oss en helhetsbild av undervisningen.

Vi har samtalat med både barn och personal i de berörda klasserna samtidigt som vi även aktivt har deltagit i undervisningen. Vid vårt andra besök i skolorna har vi observerat sådant som det eventuellt uppkommit några frågeställningar kring, samt genomfört lärarintervjuerna. Varje intervju tog ca 1 timma och vid varje tillfälle använde vi bandspelare. Vi satt på en enskild och ostörd plats och hade ett mycket avslappnat samtal. Det var lättare att genomföra intervjuerna vid andra besöket eftersom vi då redan bekantat oss något med skolan och funnit fler saker att fråga om. Detta medförde att vi bättre visste hur vi kunde anpassa frågorna till de aktuella klasserna, men det kan även ha påverkat våra svar eftersom vi redan innan var mycket positiva till arbetssättet och därför kanske inte ifrågasatte lika mycket. Vi förde löpande anteckningar i våra loggböcker, där vi skrev ner våra reflektioner allt eftersom de uppkom. Dessa sammanställde vi omgående efter varje besök, då vi ansåg att vi lättare skulle komma ihåg vad vi menat.

4.4 Bearbetning av material

Observationerna genomfördes enskilt och då vi sammanställt resultaten gemensamt innebar det att vi lättare kunde utveckla vår analys och vårt resultat. Stukát¹¹² menar, *om fler personer ser samma sak blir resultatet mer trovärdigt*. Kullberg¹¹³ skildrar den etnografiska studiens analys i två faser, den fortlöpande fasen och den avslutande fasen. Under den fortlöpande fasen utförde vi våra observationer, samtal och intervjuer och gjorde då en tolkning, medan vi under den avslutande och mer intensiva fasen sammanställde allt datainsamlat material. Ur detta har vi försökt vaska fram det mest relevanta för vår studie. Även här har vi gjort tolkningar, vilka har förändrats kontinuerligt.

Eftersom vi själva är mycket engagerade i pedagogernas arbetssätt är vi medvetna om att tolkningarna kan ha färgats av vår entusiasm, vilket vi har försökt att tänka på. När man arbetar i denna process revideras materialet och omarbetas under arbetets gång. Då varje intervju pågick i ca 1 timma valde vi att transkribera materialet för att försäkra oss om att inte missa något. Detta har varit tidskrävande men betydelsefullt. Vi har därefter använt oss av

¹¹¹ Stukát, Staffan (2005) s.128

¹¹² Stukát, Staffan (2005) s.129

¹¹³ Kullberg, Birgitta (2004b) s.177-185

redigerad narrativ återgivning. Detta medför att vårt resultat har en berättande karaktär. Under intervjuerna förde vi båda även anteckningar, vilket förstärkte samtalets innehåll. I efterhand har vi även haft mailkontakt med våra informanter då frågor uppkommit under arbetets gång, vilket har förstärkt våra funderingar. Detta har vi slutligen bearbetat gemensamt genom att vi har fört samman våra intervjuer, observationer samt loggböcker med våra anteckningar.

4.5 Etik

Vi har valt att inte uppge namnen på de skolor vi besökt eller de informanter vi intervjuat, av respekt för deras anonymitet. Detta medför att informanterna kan bli mer avslappnade och mer öppna under våra besök och under samtalets gång, enligt Ejvegård.¹¹⁴ Detta innebär att respektive pedagog och skola i uppsatsen har fingerade namn, vilket de upplystes om. Vi talade även om att informanterna och skolorna samt materialet som använts till studien, skulle behandlas konfidentiellt. *Detta innebär att det ska vara praktiskt omöjligt för utomstående att komma åt uppgifterna.*¹¹⁵ Inför varje intervju upplyste vi informanterna om studiens syfte och att intervjun skulle ske på frivillig basis, de kunde när som helst avbryta deltagandet om de så ville.

4.6 Validitet och tillförlitlighet

I de olika skolornas klasser som vi valt att undersöka arbetar alla mycket med barnlitteratur i undervisningen. De arbetar på ett medvetet sätt för att utveckla läsförståelsen. Då lärarna är måna om och engagerade i sitt arbetssätt är vi medvetna om att det kan vara svårt att se brister. Eftersom vi är oerfarna intervjuare kan frågorna vi ställde färgats av vår egen entusiasm, vilket i sin tur kan påverka resultatet. Att vi är positiva kan dock ha betydelse enligt Patel och Davidsson¹¹⁶ eftersom informanterna känner sig tillfreds och inte behöver inta en försvarsattityd. Därigenom kan man förbättra samtalets innehåll.

Vi har under våra intervjuer försökt att vara objektiva och vi har ställt så öppna frågor som möjligt eftersom det kan ge ett mer utvecklande samtal. Vi medverkade även båda två vid intervjuerna vilket medförde att vi kunde komplettera varandra på ett bra sätt. Stukát¹¹⁷ anser att det är bättre med två personer som intervjuar än en. De kan upptäcka mer än vad en person gör samt komma överens om olika saker att fokusera på. Han poängterar dock att den intervjuade kan uppleva ett visst underläge då två personer intervjuar. Detta hade vi dock ingen känsla av att informanterna upplevde. Genom att vi använde bandspelare har vi kunnat bearbeta intervjuerna på ett bra sätt, eftersom vi har kunnat återgå till de svar som vi varit osäkra på. Eftersom vi även har haft möjlighet till mailkontakt med informanterna då frågor uppkommit under processen, har vi kunnat komplettera vårt material.

Då vi har använt oss av data från olika håll som överensstämmer med varandra blir trovärdigheten större. Detta kallar Kullberg för *triangulering*¹¹⁸ och menar då att man söker information på olika sätt samt ser saker från olika håll vilket gör analysen mer pålitlig. Vi är väl medvetna om att vår undersökning inte är omfattande, vilket heller aldrig varit vår avsikt, då vi inom ramen för vårt examensarbete anser oss nöjda med att studera tre klassrumsmiljöer och deras användande av barnlitteratur som en kärna i undervisningen. Vi är fullt införstådda

¹¹⁴ Ejvegård, Rolf (2003) s.51

¹¹⁵ Stukát, Staffan (2005) s.132

¹¹⁶ Patel,Runa, Davidsson, Bo (2003) s.71

¹¹⁷ Stukát, Staffan (2005) s.41

¹¹⁸ Kullberg, Birgitta (2004b) s.83-85

med att vår samt lärarnas mycket positiva inställning och intresse för ämnet kan ha påverkat resultatet.

Stukát¹¹⁹ menar att validiteten avser hur bra ett mätinstrument mäter det man avser att mäta. I vår undersökning hade det kanske varit intressant att jämföra hur det skiljer sig när det gäller läsförståelse och inspiration bland elever i våra utvalda skolor, jämfört med elever på en skola som inte arbetar med barnlitteratur naturligt i undervisningen. Då hade vi kunnat fokusera på skillnaderna skolorna emellan och sett vilka eventuella effekter undervisningen har på eleverna.

5. Resultat

Här nedan följer en sammanställning av de intervjuer och observationer vi gjort. Vi kommer att presentera skolorna var för sig där vi beskriver miljön och pedagogens/skolans arbets sätt. Alla citat är hämtade ur intervjuerna som vi genomfört under våra besök. Dessa är skrivna med kursiverad stil.

5.1 Utö skola

Utö skola ligger i Göteborgs skärgård och på ön bor det cirka 380 personer året runt. Av dessa är 100 barn och ungdomar under 15 år. Skolan har 14 elever, som alla går i en integrerad F-3. Deras lärare Anna har jobbat på skolan i 7 år och just nu är det den minsta klass de någonsin haft. Hon säger att *det är av stor vikt att lära känna barnen och att man då skapar en bättre relation. Detta är en förutsättning för att det ska bli en trygg atmosfär och därigenom ett gott samarbete.* Då ön inte är så stor finns det goda möjligheter till detta. Pedagogerna kände eleverna och även deras syskon mycket väl. Vi förstod båda att barnen verkligen blev sedda för vilka de var. Detta tror vi bidrar till att eleverna upplevs så trygga i sig själva.

Anna samarbetar med Karin som är fritidspedagog. Båda har under alla år brunnit för bilderböckerna och älskar själva att läsa böcker. Detta lyckades de förmedla tydligt till barnen och även till oss. Då de har ett gemensamt intresse påverkas deras samarbete positivt av detta.

Arbetet med barnlitteraturen påbörjas redan i förskolan, så barnen är väl förtrodda med att använda detta i undervisningen. Detta genomsyrar hela skolan och fokus ligger på användandet av barnböcker och barnets språkutveckling. Vi upplevde det som att hela skolan förmedlade att litteraturen är källan till allt. Kommunikation och samtal kring det man läser är det elementära i undervisningen. *Att samtala kring det man läser hjälper eleverna att förstå och bearbeta det vi läst. Det är viktigt att barnen får reflektera över det vi läser och får höra hur andra tänker.* Vi känner att stämningen i klassrummet är öppen för dialog och läraren låter sig ofta avbrytas av barnens funderingar. Barnen och pedagogen har ett nära samarbete, där pedagogen på ett positivt sätt för diskussionen vidare. Atmosfären är behaglig och eleverna verkar trivas väl. Lärarna strävar efter att få föräldrarna att förstå vikten av sin roll i barnens läsutveckling. De uppmuntrar dem till att läsa mycket med sina barn och att vara goda förebilder. De är noga med att ha en bra kommunikation mellan pedagog- förälder- elev. Detta fungerar på ett tillfredställande sätt tycker pedagogerna. Att de bor som de gör tror vi har en positiv inverkan på relationen mellan lärare – förälder.

¹¹⁹ Stukát, Staffan (2005) s.126

Då det inte finns något bibliotek på ön bestämde sig Anna för att söka stipendier och bidrag till att köpa in nya böcker och skapa ett eget skolbibliotek. Genom sin rektor fick hon kontakt med Rigmor Lindö, universitetslektor, lärarutbildare och författare på Göteborgs universitet. Lindö följde skolan under ett par år, då den fick erbjudande om att vara med i ett litteratur- och kultur projekt. Detta för att de ville utveckla skolans språkliga verksamhet.

Både Anna och Karin fick med hjälp av stipendier möjlighet att åka med på en resa till New York för att besöka Manhattan New School. Där fick de uppleva på vilka sätt man kan stimulera barn till att bli reflekterande läsare och inspirerade av detta utvecklade de sin verksamhet ytterligare. Anna säger att *de läser främst för att de ska få en gemensam upplevelse med barnen. Allting finns i böckerna, det är en hel värld som öppnar sig. Genom att läsa barnlitteratur får barnen så mycket på köpet, ett större ordförråd, de får känna empati, och förståelse för andra människor och så mycket mer. Men vi läser också för att barnen ska få en upplevelse, en känsla.* Skolan har arbetat fram både musikalerna och teatrar som de tillsammans med barnen satt upp. Arbetet startas alltid upp med en bok vilken ligger till grund för projektet. Valet av böcker som de köper gör de själva och de är noga med att varje bok har ett budskap eller berör något område som de vill arbeta med. *Det bästa är en kombination av böcker som innehåller fakta och böcker som barnen kan relatera till och framförallt böcker där de får lov att uttrycka sig. Vi har haft mycket böcker som handlar om relationer.*

Under våra besök på skolan visade båda pedagogerna oss tydligt genom sitt engagemang att de hade funnit ett arbetssätt som de tror på. Deras entusiasm sprider sig till barnen och även till oss. Anna tycker att *vi som vuxna tillrättalägger för mycket för barnen. Det måste finnas utrymme för barnen att tolka, läsa mellan raderna eller läsa det på sitt sätt.* Hon betonar vikten av att ställa öppna frågor som får barnen att själva reflektera och dra egna slutsatser om det de läst. Vi upplever att hennes förhållningssätt stimulerar barnen till att dra egna slutsatser och att diskutera dessa med varandra.

Genom de boksamtal som vi fick vara med om kunde vi se att Anna gav barnen tid och utrymme till att reflektera och relatera till egna erfarenheter, vilket de var mycket duktiga på. Vi märkte att de var vana vid dessa samtal. De kunde sitta långa stunder och lyssna och även respektera varandras åsikter. Anna anser att genom litteraturen får barnen ta till sig andra kulturer och eftersom de lever på en ö, där det bor en homogen grupp av människor är detta utvecklande och lärorikt för barnen. Hon menar att med barnlitteraturens hjälp fångar man upp olika kunskapsområden som de vill bearbeta. Anna säger att *vi försöker vidga vår värld, läsa böcker från och om andra kulturer.*

Klassrumsmiljön

Klassrummet ligger högst upp i byggnaden och har snedtak. Det är högt i tak och bänkarna står placerade i olika smågrupper. Det första vi möttes av var elevernas alla alster som var uppsatta längs väggarna och när vi kom in i klassrummet fann vi litteratur överallt. Redan här syntes att litteraturen har stor del i undervisningen. Mitt i klassrummet finns en stor hörnsoffa där barnen samlas flera gånger om dagen. Längs med baksidan av soffan och på många platser i rummet finns det bokhyllor som är fyllda med laborativt material och böcker av alla de slag. De har ett krypin där det står en säng, som även den är omgiven av bokhyllor med böcker och hela miljön inbjuder till läsning. I klassrummet sitter alfabetet uppsatt och under vissa bokstäver sitter ord som barnen arbetat med och som de tycker är svåra att stava. Vi upplever atmosfären som inbjudande och vi reagerar båda på att det är fyllt med material av

alla de slag runt om i rummet. Barnen är mycket positiva till att vi är där och de visar stolta upp sitt klassrum för oss.

Närbild av en lektion

Dagen startar med samling i den gemensamma soffan, där fröken går igenom hur dagen kommer att se ut. Därefter börjar Anna med att berätta, att boken de ska läsa idag är en av hennes favoritböcker. Här får vi återigen intrycket av att hon verkligen älskar att läsa vilket överförs till barnen. Både högläsning och enskild läsning tar stor plats i undervisningen och detta är något pedagogerna introducerar redan i förskolan. Barnen är därför vana läsare och litteraturen är en naturlig del för dem. Böckerna väljer de själva, dock med viss vägledning av läraren. De arbetar även med storböcker vilket medför att de pratar och skriver om gemensamma texter. Vi märker att läsandet och skrivandet går hand i hand då de alltid skriver efter att de läst.

Pedagogen håller upp boken Nussekudden av Håkan Jaensson och alla får titta på framsidan innan de börjar prata. Barnen får tillfälle att diskutera och berätta vad de tror att boken handlar om och vad Nussekudden är för något. När Anna börjar läsa, gör hon det med stor inlevelse och hon låter sig gärna avbrytas om barnen vill kommentera något. De tittar på bilderna och hon ställer öppna frågor för att se att barnen är med i handlingen. Vi känner tydligt av samspelet mellan pedagog och eleverna. Stämningen i klassrummet är tillåtande och atmosfären blir näst intill magisk. När boken är slut, frågar fröken *vad tyckte ni om boken? Hur tror ni att Kalle kände sig?* Här märktes att barnen var vana vid boksamtal då det fullkomligt sprudlande om dem. De visar tydligt att de kan ta till sig berättelsen och även relatera till egna erfarenheter. De är duktiga på att lyssna på varandra och ge kommentarer om vad de andra säger. Vid ett tillfälle frågar en elev ett annat barn, *hur tänkte du då?* Detta visar på att arbetssättet är väl inarbetat hos eleverna.

Efter detta samtal frågar fröken om de har några egna gosedjur och barnen får då berätta vilka favoriter de har eller minns att de haft. Här läggs mycket tid på samtal barnen emellan med hjälp av fröken, som dirigerar diskussionen något. Vi känner att hon är en förebild för dem och hon ger verktyg till att utveckla deras läsförståelse, detta utan att vara för styrande. Hon frågar *när blir det pinsamt att ha gosedjur? Vad har man dem till? När gosar man? Kan det vara bra att prata med ett gosedjur?* Det läggs mycket tid på samtal och Anna säger *att samtala kring en bok är det mest väsentliga för att utveckla läsförståelsen.*

Dagens bokstav är G som i gosedjur och barnen får själva klippa ut sitt favorit gosedjur med hjälp av olika material som fröken tagit fram. Detta arbete sammanställs i deras ABC-bok, där de även skriver en berättelse om sitt gosedjur. Detta arbetssätt som är grunden för ABC-boken upprepas varje gång, dock med olika litteratur och tema. Då klassen är en integrerad F-3:a, kan läraren åldersanpassa uppgiften, vilket blir naturligt då de äldre barnen skriver mer. Vi upplevde att barnen tyckte det var roligt att skriva och de skrev långa texter som de stolta visade upp för oss. Anna menar att *vår uppgift som lärare är att få eleverna att utvecklas till reflekterande skribenter.* Genom detta arbetssätt märker vi att skrivandet alltid blir meningsfullt för barnen, vilket gör att de finner glädje i det de gör. Detta sätt att arbeta har de haft i många år, men det har bearbetats och idag är alla riktigt lyckliga över denna modell. När arbetet är färdigt presenterar varje barn sitt verk, antingen enskilt eller med stöd/hjälp av fröken. *Vår ABC-bok bygger jättemycket på samtalet. Det är ett sätt för barnen att formulera sina tankar. De böcker vi använder till ABC-boken berör allmängiltiga saker som barnen kan relatera till eller känner igen sig i.* Det märks att alla barn är mycket nöjda över vad de har åstadkommit och samtidigt intresserade av vad de andra har gjort. Alla arbeten ser olika ut

och det är härligt att se den entusiasm som finns i dem när de stolta visar oss sin egen ABC-bok.

5.2 Fjällbackens skola

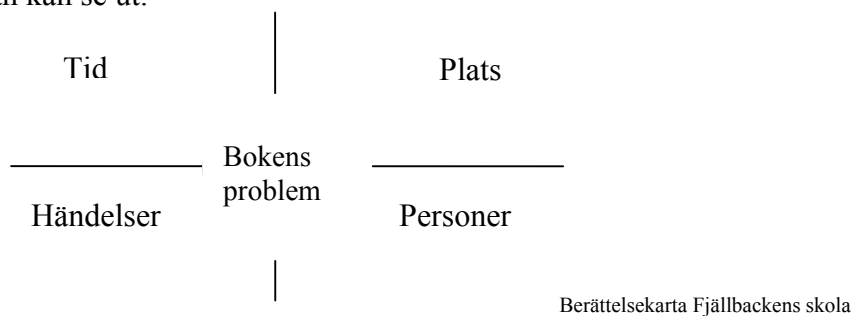
Fjällbackens skola, som är en F-2 skola med ca 115 elever ligger i en mångkulturell stadsdel i Göteborgs kommun. Skolan ligger i ett område som är omgivet av en härlig skog med en underbar natur. I den klass som vi besökte går det 22 elever och det är en år1. Solveig har arbetat som lärare på denna skola i ca 30 år och alla som arbetar på skolan har varit där länge och samarbetet fungerar mycket bra. *Samarbete är en grundförutsättning för att verksamheten ska vara levande.* All personal arbetar mot samma mål och ser skönlitteratur som kärnan i verksamheten. Skolan använder enbart detta som läromedel, vilket innebär att pengar som annars läggs på dyra läromedel istället används till att köpa in barn- och ungdomslitteratur. De lägger stor vikt vid att låta barnen uttrycka sig på olika sätt, t.ex. genom bild, musik och teater. De har skapat ett eget bibliotek där det finns mycket böcker att tillgå.

Solveig har tillsammans med en kollega på eget initiativ utbildat sig på Lärarhögskolan i New York. När de var där fick de möjlighet att köpa litteratur som kursledaren på högskolan hade skrivit. Efter att de hade läst igenom denna samt fått se hur de undervisade där, blev hon övertygad om hur man skulle göra för att stimulera elevernas läsutveckling. De har varit i New York vid två olika tillfällen och då utbildat sig för både äldre samt yngre barn och de anser sig ha utvecklats som pedagoger. Första resan betalade de ur egen kassa medan de vid det andra tillfället fick ett bidrag. Vi kunde märka att Solveig brinner för detta arbetssätt då hela hon utstrålar glädje och entusiasm när hon talar om det.

På skolan arbetar de mycket med boksamtal och har då Chambers som förebild. *Vi har på skolan läst mycket av Aidan Chambers och då om boksamtal och hur man ställer frågor som får barnen att reflektera. Det är viktigt att tänka på hur man ställer frågor till dem så att man får igång deras tankar.* Solveig berättar att hon har enskilda samtal med 2-3 elever per dag. Detta kallar hon lässamtal och hon pratar då med eleverna om vad de har läst, vad som har hänt sen förra samtalet, samt om det är något som de undrar över. De får vid varje tillfälle även en liten fråga/uppgift som de ska tänka på till nästa gång. Dessa frågor kan t.ex vara: *Kan du fundera över vem som är huvudperson i boken? Vem skulle du vilja vara i boken?* Solveig hinner lyssna på hela klassen under en vecka, dock med hjälp av Karin som är fritidspedagog och är med dem i klassrummet under stora delar av dagen. Dessa samtal visade på hur ett dialogiskt förhållningssätt mellan lärare - elev kan fungera. *För att kunna ha en bra dialog med eleven krävs att du byggt upp en relation, där eleven känner sig trygg.* Detta märker vi av då arbetsmiljön i klassrummet är väldigt lugn. Solveig säger att *dessa samtal är oerhört betydelsefulla, de lägger grunden till hur jag och eleven ska arbeta vidare tillsammans med deras läs- och skrivinlärning.* Vi märkte att Solveig lägger stor vikt vid att känna eleverna väl och detta jobbar hon ständigt med bl.a. genom dessa samtal.

Hon poängterar att hon träffar de elever som behöver stöttning något oftare. Eleverna får läsläxor och de ska läsa 15 minuter varje dag. Hon betonar vikten av att ha ett gott samarbete med föräldrarna. *Jag har återkommande träffar med de föräldrar vars barn behöver stöttning. En gång i månaden, en tiominutare och då undervisar jag hur de ska kunna stötta sina barn i läsningen hemma. Detta ger resultat. Då händer det jättemycket, säger hon.* Detta tycker vi visar, att hon är en mycket engagerad lärare, som gör allt för att hennes elever ska lyckas.

Solveig berättar att de arbetar 80 min varje dag med litteratur och då innefattar detta både enskild samt gemensam högläsning. Hon framhåller betydelsen av att läsa mycket, *det är endast genom att läsa, läsa och läsa som man lär sig*, menar hon. När de läser enskilt så använder de sig av läsloggar, vilket är en personlig bok som eleverna kan skriva upp frågor i eller andra funderingar som uppstår under läsningen. De skriver de frågor som läraren har gett dem vid det enskilda samtalet, men de skriver även hur många sidor de läst. Varje gång som eleverna har läst ut en bok så gör de berättelsekort över vad som har hänt i boken. Vi visar här nedan hur en sådan kan se ut.

Detta görs även gemensamt när de har läst en högläsningbok, sett en film eller varit på teater. I berättelser, oavsett vad det är för sort, så finns där en handling, personer/karaktärer, tid och en plats. Detta diskuterar de tillsammans och ritat upp kartan på ett stort block. De pratar om vad som hänt i boken samtidigt som de fyller i de olika punkterna. *När vi jobbar med berättelsekort så får jag en bra bild över hur eleverna tänker och vad de har förstått. Det blir även lättare för eleverna att bearbeta berättelsen så här. Jag känner att vi kan diskutera boken bra på det här sättet.* När eleverna arbetar med berättelsekort i sina loggböcker får de en utklippt färdigritad skiss, som de sätter in i loggboken. *Det är väldigt viktigt att följa upp en saga och prata om innehållet. Man kan inte lämna en saga utan att diskutera den. I sagor/berättelser finns det alltid ett tema/budskap som man kan reflektera kring, böcker kan innehålla så mycket. Det är dock viktigt att de böcker man väljer att läsa tar upp olika ämnen som man sedan kan arbeta vidare med.*

Solveig poängterar betydelsen av att använda skönlitteratur i ett mångkulturellt område och menar att den kan innefatta allt. *Du som lärare måste ha ett genomtänkt mål med det du läser för eleverna. Eleverna får på ett naturligt sätt insikt i hur den svenska kulturen fungerar genom att lyssna samt läsa böcker och detta är en viktig del för dem som samhällsmedborgare.*

Klassrumsmiljön

Den värme vi kände när vi klev in i klassrummet genomsyrade hela skolan. Även om klassrummet är förhållandevis litet med få utrymmen till att gå undan, hade de lyckats inreda det på ett inbjudande sätt. Elevernas teckningar samt berättelser sitter fint inramade på väggarna och det kändes trevligt att komma dit. Miljön här inbjuder till att läsa och att skapa. I rummet finns det bokhyllor med mycket litteratur, allt från faktaböcker till kapitelböcker och vi finner även lådor med laborativt material. Det finns även en hylla där böckerna är nivågrupperade så att eleverna lätt kan välja vilken bok som passar dem bäst. Det finns en stor matta där alla elever samlas flera gånger om dagen. Alfabetet sitter uppsatt och under bokstäverna har de satt upp ord som anses lite krångliga.

Närbild av en lektion

Dagen startas upp med att eleverna två och två får ett problem, som de tillsammans ska lösa. Detta uppmuntrar till kommunikation eleverna emellan, vilket man märker att de är vana vid. Efter en stund samlas alla på mattan för att diskutera vad de har kommit fram till och alla får då möjlighet att berätta hur de har tänkt. Här märker vi att samspelet mellan lärare och elever är tillåtande och eleverna berättar villigt hur de har tänkt. Här tränas eleverna återigen på att kommunicera, vilket vi märker pågå under hela dagen. Då de samarbetar två och två, tar de del av varandras tankar och funderingar. När läraren har presenterat dagens upplägg så tar hon, vid det här tillfället, fram boken om Nils Karlsson Pyssling, som är skriven av Astrid Lindgren. Innan hon börjar läsa boken så ges det utrymme till att diskutera vad som tidigare har hänt i berättelsen. Barnen förklarar ivrigt för de barn som varit borta och läraren får här se att eleverna följt med i handlingen.

Stor vikt läggs vid att alla måste vara tysta när någon talar och att alla som vill får möjlighet att säga något. *Jag började redan när de gick i förskolan med att läsa högt och sedan samtala om boken. Att få barnen att tänka i förväg, vad tror ni händer nu? Barnen kopplar till egna händelser och vill berätta.* När pedagogen börjar läsa så lyssnar barnen engagerat och efter en stund ställer hon en fråga som de får diskutera i en liten grupp. Hon låter dem alltid få prata i grupp eftersom hon känner att alla därmed får chans att uttrycka sig. *Det finns alltid barn som inte tycker om att vara i centrum, vilket medför att de inte blir delaktiga eftersom de aldrig vågar tala inför hela klassen.* Frågorna som pedagogen ställer är öppna och de kan se ut så här, *hur ni tror att Bertil känner sig när han lämnas ensam hemma varje dag? Jag undrar om man som vuxen kan lämna barn ensamma hemma hela dagarna? Jag undrar hur det kommer sig att Nils Karlsson Pyssling aldrig kan bli stor? Hon kan även ställa frågan, är det någon som undrar över något särskilt? Då barnen har pratat en stund med varandra frågar hon, har ni några frågor? Hur tänkte ni då? Kan ni förklara?* Det råder flerstämmighet i klassrummet och även vi fångas av såväl lärarens som elevernas inlevelse.

Det märks att eleverna är vana vid att reflektera då de ofta tänker djupare än att bara svara på frågan. De lyssnar på vad de andra säger och har många egna åsikter om det som berättas och lever sig in i samtalet. Vi upplever att barnen lugnt kan sitta och lyssna intresserat under en längre stund, vilket känns ovanligt för den här åldern. När läraren fortsätter läsa blir barnen återigen tysta och lyssnar intresserat tills pedagogen anser att de ska sluta läsa. Vi upplever att läraren är skicklig på att fånga elevernas uppmärksamhet efter varje fritt samtal. Detta är verkligen en konst i denna ålder då många elever normalt har svårt att återigen fokusera på fröken.

När sagan är färdigläst sätter sig barnen och skriver om något som de tyckte om i berättelsen. *Läsningen och skrivningen hänger ihop och det är viktigt att man kombinerar detta, det måste även ske i ett meningsfullt sammanhang.* Alla barn i klassen skriver berättelser, även om det ser lite olika ut i omfång. I stort sett alla elever i klassen är duktiga skribenter och skriver mycket. Vi kände stora skillnader jämfört med skolor vi sett tidigare under vår utbildning. När skrivstunden är färdig läser de sina enskilda böcker. Nästan alla elever läser kapitelböcker, vilket är ovanligt när man går i första klass.

5.3 Solvikens skola

Solvikens skola ligger i en närkommun till Göteborg och är en F-9 skola med ca 600 barn i åldrarna 1-17 år. Där arbetar över 100 personer. Skolan byggdes i början av 90-talet och är modernt byggd. Skolan har rymliga klassrum där det finns ett flertal tillhörande utrymmen

samt flera stora samlingsrum. Den har ett eget bibliotek där det arbetar en bibliotekarie som är erfaren och har stor kunskap om barnlitteratur, vilket är en stor resurs för skolan.

I det gemensamma samlingsrummet finns det en stor bokhylla där de själva har lixat¹²⁰ litteraturen. Detta innebär att de har nivågrupperat böckerna så att barnen vet vilken nivå som passar dem bäst. Anette är lärare i den F-1: a som vi besöker och den består av 22 elever. Hon har arbetat på skolan sen den byggdes och känner att hon hela tiden har utvecklats som person och som lärare. Hon har goda kunskaper i läs och skrivutveckling och har efter sin utbildning även läst 10 p till i detta ämne. Då hon insett betydelsen av att barnen lär sig i ett meningsfullt sammanhang använder hon sig av barnlitteratur och gör barnboksfigurerna i böckerna levande. Anette påpekar att de har ett gott samarbete i det arbetslag som hon jobbar i och menar att detta betyder oerhört mycket för verksamheten. *Att alla strävar åt samma håll gör att det känns roligt att arbeta.* Anette framhåller att ett gott samarbete med föräldrarna är väsentligt, *föräldrarna är en oerhört stor resurs. Vi kan hjälpa barnen att få rätt förutsättningar här i skolan, men det är hemmen som kan utveckla läsningen ytterligare. Detta är viktigt att man informerar dem om.*

På skolan lägger de stor vikt vid läsning och skrivning och Anette är övertygad om att det är genom skrivandet de lär sig att läsa. Vi märker att de arbetar mycket med läsning och skrivning och att de tycker att ämnena vävs in i varandra. *Läsningen blir mer lustfylld. Vi tycker även att det är viktigt att prata om det man läser och att få barnen att reflektera. Vi försöker alltid att skriva om det vi har läst. Jag tycker att det är viktigt att barnen ser en mening med vad de gör och att de har en mottagare när de skriver. När man använder barnböcker kan man lätt fånga upp de ämnen som du vill arbeta med. En barnbok kan innehålla så mycket.*

Anette har tillsammans med en kollega bedrivit ett läsutvecklingsprojekt för verksamma lärare där bl.a Inger Björneloo, Rigmor Lindö och Ulla Sundemo har varit inbjudna. Det var vid dessa olika föreläsningar som de stimulerades till att utveckla sin verksamhet ytterligare och det var då barnboksfigurerna fick ta steget in i klassrummet. Vi märker att Anette trivs med det hon gör och hon får oss att inse att hon brinner för denna metod. *Genom barnboksfigurerna får barnen en mottagare som de är nyfikna att kommunicera med. De har massor av frågor och funderingar och vi får många innehållsrika samtal där vi diskuterar tillsammans. Barnen får många möjligheter att höra vad andra i klassen tycker och tänker som de sedan kan jämföra med sina egna funderingar.*

Klassrumsmiljön

Klassrummet är ljus och modernt och har tillhörande gruppum där man har möjlighet att arbeta enskilt. Rummet där förskoleklassen arbetar är byggt med ett loft som inbjuder till lek. Anette menar att leken är en viktig del i barnens utveckling. *Leken måste finnas med, det ska vara roligt och spännande och det ska inte vara förutsägbart.* I klassrummet är borden placerade i grupper, som inbjuder till samtal. Där finns också en avskild hörna med en soffa som barnen kan sitta och läsa i. Bokhyllorna i rummet är fyllda med laborativt material som är placerat på ett inbjudande sätt, där även böcker finns att tillgå. Vi upplever att miljön uppmuntrar till att läsa, då böckerna står i barnens höjd och är indelade i olika svårighetsgrad. I klassrummet finns det även en stor rund matta, vilken de samlas på flera gånger varje dag. *Mattan är för oss en viktig samlingsplats där vi tillsammans med barnen får möjlighet att prata om saker vi gjort eller saker som har hänt. Det skapar en trygghet för barnen att alltid*

¹²⁰ LIX = Läsbarhetsindex, Instrument för att mäta läsbarheten i en bok

samlas här. Väggarerna är fyllda av olika verk, där finns allt från barnens berättelser och teckningar till egentillverkade ler skulpturer som föreställer Mamma Mu och Kråkan.

Närbild av en lektion

Lektionen startas upp med att alla barn samlas på den stora runda mattan för att gå igenom dagens upplägg. Därefter presenteras veckans bokstav genom att barnen två och två går ut till rummet bredvid, där fröken ställt upp olika saker på ett bord. De får ta med sig varsin sak in till klassrummet och alla får under tystnad fundera på vilken bokstav deras föremål börjar på. Vi upplever att barnen tycker att detta är väldigt roligt och spännande då det verkligen är knäpptysta med koncentrationen på topp. Barnen får gemensamt tala om vilken bokstav de tror att det är och läraren tar tillfället i akt och frågar dem hur de tänkt och hur de kom fram till sitt svar. Här uppstår många bra situationer där läraren och eleverna kan ta del av varandras tankar. Vi känner att samspelet mellan lärare – elev fungerar väl, där läraren är en naturlig vägvisare som för samtalet vidare. *Det är lika roligt varje gång vi gör det och barnen tycker att det är jättespännande. Det gör inget om de skulle råka gissa fel.* Vi känner att barnen är vana att säga vad de tycker och vi upplever dem som mycket trygga ihop som grupp.

Pedagogen läser sedan ur boken Mamma Mu och Kråkan av Jujja och Tomas Wieslander, som är den bok de arbetar kring just nu. Det har uppstått många tankar och funderingar under deras boksamtal och barnen har fått mycket utrymme att diskutera. *Jag tycker att det är jätteviktigt att barnen får prata om det vi läst, dels för att de lättare tar det till sig och dels för att de får höra att alla inte tänker lika. Det blir även lättare att stimulera eleverna till att skriva, då de ser en mening med varför de ska skriva.*

Barnen har under en period brevväxlat med Mamma Mu, som bl. a frågat dem vad man egentligen gör i skolan och hur det är att vara där? Här får barnen möjlighet att reflektera över hur det är att vara i skolan och hur de mår. Detta ger även läraren en insyn i hur barnen trivs i klassen. Barnen får här möjlighet att ställa de frågor de undrar över och även få svar på dessa, vilket vi känner sker i ett meningsfullt sammanhang. Vi upplever att pedagogen kan fånga barnen och de är duktiga på att pendla mellan att lyssna, ha livliga diskussioner och att arbeta enskilt. Vi kan se att barnen skriver med glädje och att de utvecklas som skribenter.

Klassen ska tillsammans skriva en dikt av ord som börjar på veckans bokstav vilken är ”K”. *Bokstaven är bara en bonus. För vår del kan jag känna att läsinläring och bokstavsinläring är två helt skilda saker, de har inte med varandra att göra egentligen. När det gäller bokstavsarbetet handlar det mer om att hitta en gemensam arena, det här gör vi och det är ett sätt att språkutveckla. I och med att man jobbar mycket med skrivning är vi helt säkra på att man lär sig läsa utifrån det man skriver.* Dikten skriver de gemensamt på ett stort ark som sedan sätts upp. När barnen kommer in efter rast och ska läsa dikten tillsammans upptäcker de att det är stora hål i pappret. Det tar en stund innan de inser att alla K är borta. Det uppstår stora diskussioner mellan eleverna om vad som kan ha hänt. *Vem kan ha gjort så här? Varför har någon gjort så här med vår dikt?* Någon i klassen hittar ett paket med en lapp där det står:

Förlåt mig barnen! Hälsningar Kråkan

I paketet ligger alla uthackade K: n och de förstår att det är Kråkan som gjort det. De diskuterar varför han har gjort så och kommer då fram till att Kråkan nog varit lite avundsjuk på att Mamma Mu fått så många brev, medan han inte fått några alls. Det diskuteras även flitigt hur Kråkan kunde komma in i klassrummet. En pojke i klassen säger, *det går nog att*

lyfta på en av plattorna i taket och jag tror att det är den vägen han har kommit in. Resten av klassen håller med och alla nöjer sig med den lösningen. Här berörs många etiska aspekter där barnen får leva sig in i hur Kråkan kan ha känt sig och det är ett mycket bra tillfälle för barnen att lära sig känna empati. När de tejpats upp alla K: n igen, så sätter de sig enskilt för att skriva ett brev och måla en teckning till Kråkan så att han kan bli glad igen. Vi upplever inte att någon tycker att det är vare sig svårt eller tråkigt att skriva, utan barnen skriver med en sådan iver i ett för dem meningsfullt sammanhang. Språkandet får ta stor plats och det ges mycket tid till reflektioner.

5.4 Sammanfattning av resultat

5.4.1 Lärarnas syn på barnlitteratur som didaktiskt redskap

Samtliga skolor vi besökt använder barnlitteratur som kärnan i undervisningen. En av skolorna hade enbart skönlitteratur som läromedel och ansåg att den innefattade allt. Pedagogerna menar att genom böckerna kan de beröra de ämnen som de vill arbeta kring. De får med hjälp av barnlitteraturen ett ämnesintegrerat arbetssätt. Eleverna får genom barnlitteraturen bl. a ta del av andra kulturer och leva sig in i andra människors situationer. Alla skolorna arbetar med boksamtal och ser samtalen som en viktig del i läs- och språkutvecklingen. Pedagogerna som vi har pratat med anser att klassrumsmiljön har stor betydelse för att inspirera och har därför inrett en språkstimulerande miljö, som inbjuder till läsning. Alla har en matta i sitt klassrum som de gemensamt kan samlas på. De tre skolorna betonar alla vikten av att läsa mycket och att då läsa barnlitteratur som fångslar eleverna. Detta gäller både högläsning samt enskild läsning. Gemensamt för de tre lärarna är att barnlitteraturen gör undervisningen både mer lustfylld och meningsfull.

5.4.2 Dialogiskt förhållningssätt

Något som är gemensamt för de tre skolor som vi har besökt är att alla inblandade pedagoger har samma grundsyn, de strävar mot samma mål. Det som kännetecknar alla tre klasserna är att diskussionen och boksamtalet får ta stor plats i undervisningen. Då lärarna lägger stor vikt vid att samtala om det lästa, får eleverna många tillfällen till att både reflektera över innehållet men även att relatera händelserna till sig själva. Eleverna i samtliga klasser visar att detta arbetssätt ger resultat då alla är otroligt duktiga på att våga dela med sig av sina tankar och även att respektera andras åsikter. Vi ser ett väl fungerande samspel mellan lärare- elev -elev och detta påverkar hela undervisningen positivt. Klimatet är öppet och tillåtande och vi möter inte några elever som har svårt för att prata inför de andra. Något som är gemensamt för alla skolorna är att de ser föräldrakontakten som en viktig del för att kunna utveckla läsandet ytterligare.

5.4.3 Läsa - skriva går hand i hand

Pedagogerna menar att när man skriver om det lästa sätts skrivandet in ett meningsfullt sammanhang och barnen ser en mening i vad de skriver. De lägger stor kraft på att barnen ska förstå varför det är bra att kunna skriva och att de ska förstå meningen med det. Skrivningen görs lustfylld och det väsentliga är att de har ett mål med vad de skriver. Lärarna anser att läsandet och skrivandet går hand i hand och att det ska kombineras. En av skolorna menar att man lär sig att läsa genom att skriva, medan de andra betonar läsandet i första hand. Dock har alla gemensamt att skrivandet, såsom läsloggar, brev till barnboksfigurerna och ABC- boken ska få ta stor plats i undervisningen.

5.4.4 Läraren som modell

De lärare vi intervjuat och besökt har alla varit oerhört målmedvetna och engagerade pedagoger. De har alla en stor kompetens inom området och är själva den drivande kraften till att utveckla sin undervisning. De visar tydligt att de trivs med sin yrkesroll och de ser barnlitteraturen som en ovärderlig källa till lustfylld undervisning. De har en förkärlek till barnlitteratur, vilket de lyckas förmedla till sina elever. Lärarna har lyckats hitta sina egna former för att fånga elevernas uppmärksamhet och de lägger stor vikt vid att lära känna sina elever väl. Alla tycker att detta leder till att gruppen blir lugn och trygg. Vi märker att eleverna i samtliga klasser är vana att pendla mellan fri diskussion och enskilt arbete, vilket de är fantastiskt duktiga på. Barnen får inom vissa ramar både samtala och arbeta fritt dock med pedagogen som dirigent. Lärarna är förebilder då de är de som leder samtalen vidare, samtidigt som de ställer öppna frågor till eleverna. Pedagogerna arbetar med att samtala omkring det lästa både i grupp och genom att skriva vilket i sin tur utvecklar eleverna till att bli reflekterande läsare.

5.4.5 Tillgång och urval av barnlitteratur

Samtliga lärare ansåg alla att det var viktigt med mycket litteratur i undervisningen. Det fanns rikligt med barnlitteratur i klassrummen och alla skolor hade även ett eget bibliotek. Många böcker var nivågrupperade så att barnen lätt kunde hitta en bok som passade dem. En skola har sökt stipendium till att köpa in barnlitteratur och en skola lägger alla pengar som skulle ha gått till läromedel på inköp av barnlitteratur. Den tredje skolan har ett stort bibliotek med en engagerad och kunnig bibliotekarie. De väljer sina böcker medvetet såväl tematiskt som utifrån ett genusperspektiv.

6. Diskussion

I vår diskussion kommer vi att under rubrikerna, *ett erfarenhetsbaserat innehåll, läraren ger eleverna strategier för lärande, lärarnas didaktiska medvetenhet och engagemang och att skapa en lässtimulerande miljö*, försöka besvara våra frågeställningar vilka är:

- *Hur kan man genom barnlitteraturen stimulera elevernas läsutveckling och utveckla dem till reflekterande läsare?*
- *Hur kan man skapa en lässtimulerande miljö?*
- *Vilka möjligheter har barnlitteraturen att utveckla barnens läsförståelse?*
- *Hur får man eleverna att känna lusten att läsa?*
- *Hur kan man arbeta med litteraturen i undervisningen?*

6.1 Ett erfarenhetsbaserat innehåll

6.1.1 Att skapa en meningsfull och lustfylld undervisning

Skolans viktigaste uppgift är att upprätthålla och väcka intresse för att läsa och skriva. Om man lyckas med detta, blir den fortsatta läs- och skrivprocessen självgående. Därför är det en förutsättning att man förstår varför det är bra att kunna läsa och skriva. För att få en undervisning som är meningsfull, där eleverna är i fokus och delaktiga i sin egen utveckling, krävs en verksamhet som är målmedveten och har en röd tråd. Undervisningen måste göras inbjudande så att eleverna känner lust att lära. I skolorna vi besökt har en funktionaliserad syn

på svenskundervisningen dominerat. Pedagogerna ser ämnet som erfarenhetspedagogiskt¹²¹ och de utgår alltid från ett sammanhang där oftast elevernas upplevelser ingår. De ger dem ett stort utrymme till att reflektera och att relatera texter till sig själva.

I kursplanen kan vi läsa, *att språket och litteraturen har stor betydelse för den personliga identiteten*.¹²² Genom att arbeta med barnlitteratur och även faktaböcker i tematiska sammanhang, får eleverna möjlighet att se helheten i sitt lärande. Vi är övertygade om att en holistisk syn på undervisningen skapar ett meningsfullt lärande för eleven. Detta märktes tydligt på de besökta skolorna, då elevernas engagemang var förvånande stort. Att se glädjen i barnens ögon när de får berätta om sina egna tankar och funderingar, samtidigt som de andra lyssnar, var en stor upplevelse. Skillnaden på arbetsglädjen i dessa klasser jämfört med tidigare skolor vi varit på är mycket stor. Givetvis finner man större lust, om man ser en mening i det man gör.

Många skolor har tyvärr fortfarande en formaliserad undervisning, där svenska som ett färdighetsämne dominerar. Barnen tilldelas lösryckta uppgifter som inte sätts in i ett sammanhang samt ägnar tid åt att skriva sida efter sida med betydelselösa bokstäver. Detta gör eleverna med totalt ointresse och endast för att de har blivit tillsagda att göra det. För barn med en icke språkstimulerande bakgrund anser vi att en sådan undervisning leder till olust och till och med till lässvårigheter. Att det finns skolor som fortfarande arbetar på detta sätt anser vi är beklämmande. Detta problematiserade Malmgren¹²³ redan på 70- talet då han efterlyste en helhetssyn på svenskundervisningen. Han betonade betydelsen av att sätta undervisningen i ett sammanhang. Vi undrar hur det då kan komma sig att skolan, 30 år senare, fortfarande är formaliserad än idag.

6.2 Läraren ger eleverna strategier för lärande

6.2.1 Flerstämmighet

Genom att läraren utgår från barnlitteraturen får eleverna en gemensam plattform att arbeta vidare med. Vi har sett många goda exempel på hur man kan få igång skrivandet på ett lustfyllt sätt. På Solvikens skola använder läraren barnboksfigurerna som en gemensam arena för att stimulera barnen till att reflektera genom att samtala, läsa och skriva. Detta gör man även på Utö skola men då genom sin ABC- bok som redskap. På Fjällbackens skola arbetar de intensivt med sina loggböcker och berättelsekort, vilka ger rika möjligheter till reflektioner. Skolorna har gett tydliga exempel på att läsandet och skrivandet går hand i hand. Något som är gemensamt för samtliga skolor är att det råder flerstämmighet i klassrummen där dialogen är utgångspunkt i undervisningen. Detta anser Dysthe är en nödvändighet, inte bara för att utveckla ämneskunskaperna och för att tänka självständigt, *utan det är en modell för hur människor fungerar i ett demokratiskt samhälle*.¹²⁴

6.2.2 Samspelet mellan lärare- elev- elev

Samspelet på skolorna mellan lärare – elev - elev är tillåtande och respektfullt. Vi upplever att pedagogerna är tydliga ledargestalter som dirigerar eleverna mot målet. Då vi har sett hur barnen i de besökta klasserna kommunicerar, reflekterar och analyserar det lästa, märker vi tydligt vilken betydelse det har att arbeta mycket genom samtal. Eftersom de berörda

¹²¹ Malmgren, Lars- Göran (1996) s.86

¹²² Skolverket, Kursplanen i svenska (2000)

¹²³ Malmgren, Lars- Göran (1996) s.58

¹²⁴ Dysthe, Olga (1996) s.249

pedagogerna inser betydelsen av att arbeta med boksamtal i undervisningen, lägger de mycket tid på detta. Lärarna framstår som en förebild i dessa samtal, då genom att lära barnen hur man ställer frågor som inbjuder till reflektion. De är alla överens om att reflektioner om det lästa är en nödvändighet för att utveckla elevers läsförståelse. Genom att lärarna på ett medvetet sätt ställer öppna frågor kan vi se att eleverna stärker sin kognitiva utveckling. De får genom samtalen möjlighet att associera fritt kring sina egna tankar, vilket leder till att de kan relatera texterna till egna händelser. Vi har även insett betydelsen av att pedagogen är en skicklig ledargestalt, som uppmuntrar eleverna till att fråga och analysera. Hur viktigt samspelet är för utvecklingen påpekade även Vygotskij¹²⁵ då han skrev att barn lär sig i samspel med andra barn och vuxna. Även Dysthe betonar att när lärare och elever diskuterar om vad de skriver och läser så får de en förståelse för varandras tankar och reflektioner. Hon framhäver:

Min huvudsakliga slutsats är att även om skrivandet i sig är ett viktigt redskap, så ökar inlärningspotentialen då skrivandet används i samspel med samtalet och då läraren på ett medvetet sätt planerar och stöder en interaktion som utgår från skriftliga texter i ett socialt rum.¹²⁶

Vi har verkligen fått se hur man kan använda barnlitteratur på ett stimulerande sätt i undervisningen och vi anser att den ersätter ordinarie läromedel på ett bra sätt. Genom att man på ett medvetet sätt arbetar tematiskt med de olika områden man vill belysa, kan man få en helt fungerande verksamhet utan traditionella läromedel i svenska.

6.3 Lärarnas didaktiska medvetenhet

6.3.1 Lärarnas kompetens

Myndigheten för skolutveckling¹²⁷ betonar att skolans viktigaste faktor är lärarnas kompetens. De menar att man som pedagog måste kunna finna elevernas inlärningsstrategier och ge dem vägledning i deras kunskapsutveckling, för att de ska lyckas med sin läs- och skrivinläring. Vi har förstått under studiens gång vikten av att schemalägga tid för läsning, då detta ofta bortprioriteras. Även boksamtalen med de öppna frågorna måste ges ett stort utrymme. Som lärare får man istället välja bort andra aktiviteter, som i många fall går att tematiskt föra samman genom barnlitteratur. Alla skolorna vi besökte har haft helt olika förutsättningar, vilket barnlitteraturen har gett rika möjligheter att bearbeta. Eleverna från skärgården lever inte i en mångkulturell miljö, men får då genom barnlitteraturen möta olika kulturer. De elever som går på Fjällbackens skola, lever i ett mångkulturellt samhälle och får istället möjlighet att genom barnlitteratur förstå den svenska kulturen. På Solvikens skola är populationen blandad vilket gör att man får tillgodose båda grupperas behov. Lärarna på de olika skolorna var mycket skickliga på att utnyttja barnlitteraturen till detta, genom sina medvetna val av böcker.

Myndigheten för Skolutveckling har i sin rapport konstaterat att undervisningen ska ske i meningsfulla och autentiska sammanhang. Lärare som lyckats med sin läs- och skrivundervisning har alla haft följande kriterier,

¹²⁵ Vygotskij, Lev (1934) s.254

¹²⁶ Dysthe, Olga (1996) s.220

¹²⁷ Myndigheten för Skolutveckling (2003) Att läsa och skriva s.116

- *De skapar en miljö som främjar läs och skrivinlärning.*
- *De utgår från en tydlig och uttalad undervisningsstruktur.*
- *De ger stort utrymme för olika läs aktiviteter.*
- *De väljer textmaterial på lämplig nivå.*
- *De anpassar sin undervisning till varje barns förutsättningar.*
- *De uppmuntrar eleverna att reflektera över, och styra, sin egen utveckling.*
- *Undervisningen ska vara aktiverande och engagerande.*¹²⁸

Vi anser att de pedagoger vi har besökt lever upp till de ovan nämnda kriterierna. Det som kännetecknar dessa tre pedagoger är bl.a. att de alla är mycket engagerade i sin lärarroll. De har på eget initiativ vidareutbildat sig och de har själva sökt stipendier till både böcker och kompetensutveckling. En grundförutsättning för att arbetet de utfört har lyckats tror vi, är att alla är väldigt kunniga, engagerade och brinner för litteraturen. Detta styrker Molloy¹²⁹ då hon hävdar att man som lärare i svenska måste ha ett eget starkt intresse för böcker, vilket vi såg var tydligt hos de besökta pedagogerna. De är alla målmedvetna, vilket visar sig i undervisningens struktur. Har man inte ett intresse och viljan av att utveckla en verksamhet, finner man kanske inte den drivkraft som dessa pedagoger har.

6.3.2 Föräldrarnas roll

Lärarna lägger stor vikt vid att ha en god relation till elever och föräldrar, vilket skapar trygghet. Detta är en grundförutsättning för att få en harmonisk atmosfär. Att föräldrarnas delaktighet har stor betydelse för elevernas läs- och skrivutveckling har vi kommit till insikt om. Taube¹³⁰ poängterar att föräldrarna har en betydelsefull inverkan på barnens läsinlärning och med vägledning från skolan kan de få tilltro till sin egen förmåga att hjälpa sitt barn att bli goda läsare och skribenter. På de skolor vi har sett, har man uppmuntrat föräldrarna till förstå hur viktig deras roll är för barnens läsutveckling. Pedagogen på Fjällbackens skola har även lektioner för föräldrarna i hur de ska kunna stödja sitt barn i läsutvecklingen. Detta kan säkert ifrågasättas av många pedagoger, då tid idag är en bristvara. Vi tror dock att såväl lärare som elever vinner på detta i längden, då mycket tid kan läggas på läsning även i hemmen. Om eleverna får stöd i hemmen underlättar detta avsevärt deras läs- och skrivutveckling.

6.4 Att skapa en lässtimulerande miljö

6.4.1 Läsmiljön

Inom Whole Language-ansatsen organiseras klassrumsmiljön så att litteraturen är i centrum och det ges där både tid och utrymme till att läsa. Vi har insett vikten av att organisera en miljö där barnen lockas till att läsning. Detta har betydelse då det ska finnas möjligheter för barnen att ha tillgång till avskildhet och koncentration. Klassrummet ska locka eleverna till läsning. Lindö¹³¹ betonar betydelsen av att ha en gemensam plats, ex. en matta, där man tillsammans kan diskutera och där man uppmuntras till att samtala. Liknande gemensamma platser kunde vi finna i alla de klassrum vi besökt. Pedagogerna utnyttjade mattan vid flera tillfällen under dagen och vi kunde se betydelsen av dessa gemensamma samlingar, då det gav många möjligheter till reflektioner.

¹²⁸ Myndigheten för skolutveckling (2003) Att läsa och skriva s.116

¹²⁹ Molloy, Gunilla (1996) s.80

¹³⁰ Taube, Karin (1995) s.108

¹³¹ Lindö, Rigmor (2002) s.161

6.4.2 Böckernas betydelse

Genom att ha ett rikt utbud av litteratur, där olika slags böcker finns representerade, kan man stimulera de flesta elever till att hitta en bok som passar dem. Chambers¹³² betonar vikten av att ha rikligt med litteratur med alla slags böcker för att stimulera barnen till läsning. På de skolor vi har besökt har de haft ett stort utbud av böcker. Lärarna har lagt mycket tid och energi på att detta ska fungera, vilket verkligen har gett goda resultat. Under besöken upplevde vi att barnen skrev, läste och diskuterade med inlevelse och glädje. Detta tror vi beror på att de har en röd tråd i sin verksamhet och barnen upplever undervisningen som meningsfull och lustfylld. Vi anser att när man arbetar på detta sätt så skapar man en helhet i undervisningen. Eleverna kan se meningen med vad de gör med hjälp av en lärare som är engagerad och kunnig.

Körling¹³³ poängterar att barnet måste få en positiv upplevelse av vad läsning innebär och lärarna måste stärka deras självförtroende för att utveckla en positiv självbild hos barnet. Som pedagoger måste man utgå från där barnet befinner sig för att hitta rätt nivå i litteraturen. Barnen måste få ta del av litteratur som för dem är meningsfull och som fånglar deras intressen. De behöver därför tidigt slussas in i böckernas värld och lyssna till sagor och berättelser som väcker deras fantasi. Detta såg vi tydliga exempel på då både Utö skola och Fjällbackens skola var måna om att barnen tidigt skulle få litterära amningsstunder. Med litterära amningsstunder menar Lindö¹³⁴, att om barnen får uppleva glädjen i att läsa och får möta litteraturen tidigt, ökar lusten att läsa. De gemensamma läs- och skrivstunderna blir med andra ord för många barn början till deras språkliga utveckling. Vi har insett vikten av att pedagogen har ett eget intresse för litteratur och att detta förmedlas till barnen. Det är även viktigt att ha ett gott samarbete med biblioteket, eftersom många skolor självklart inte har råd att köpa in egen litteratur. Biblioteket är en enorm resurs, som tyvärr inte utnyttjas av alla skolor idag.

6.5 Våra didaktiska reflektioner

Wolf¹³⁵ skriver att läsförståelsen hos elever har blivit sämre och att lärare arbetar för lite med detta i skolan. Vi tror att en anledning till detta kan vara att inte läsning prioriteras och att lärare behöver utveckla sin kompetens i att samtala omkring de lästa texterna. De behöver även kunskap i hur dessa samtal ska gå till. Elever som inte tränar sig i att reflektera får svårigheter även i andra situationer, då de inte lär sig att tolka budskapen i texter, att läsa mellan raderna. Då man kan läsa i kursplanen att elever ska kunna reflektera, tolka och uppfatta budskap i texter, tycker vi det är anmärkningsvärt att man inte arbetar mer levande med detta i de flesta skolor idag.

Vi anser att skolledningen har ett stort ansvar i att förändra denna attityd inom svenskämnet. Det är dock en förutsättning att ledande skolpersonal har pedagogiska kunskaper om elevers lärande, samt att kompetensutveckla sin personal så att den är uppdaterad inom de nya forskarrönen. Vi kan i Konsensusprojektet läsa, *att barnböckerna är en oundgänglig del i en motiverande och lustfylld undervisning.*¹³⁶

¹³² Chambers, Aidan (1995) s.30-32

¹³³ Körling, Anne- Marie (2003) Läsning från början s.15

¹³⁴ Lindö, Rigmor (2005) s.25

¹³⁵ Wolf, Lars genom Lindö, Rigmor (2005) s.128

¹³⁶ Myrberg, Mats, (Red.), (2003) Konsensusprojektet s.8

Vi kan tycka att det är märkligt att inte fler skolor arbetar med barnlitteraturen som kärna i undervisningen. Många pedagoger kanske är rädda för att släppa det traditionella läromedlet i tron att de då tappar fotfästet och att barnen inte skall lära sig tillräckligt. Vi tror dock att många pedagoger vill utveckla sin undervisning till att bli mer stimulerande och meningsfull. Om man låter hela arbetslag få kompetensutveckla sig, är vi övertygade om att det leder till att alla strävar åt samma håll. Vikten av att även få besöka olika verksamheter där undervisning fungerar på ett tillfredsställande sätt, ger lärare tips på undervisningsmodeller av olika slag. Vi anser inte att det är lämpligt att skicka iväg enskilda pedagoger på fortbildning, då det är svårt att ensam kunna förmedla kursens budskap till arbetslaget.

Norberg¹³⁷ betonar att det bör finnas ett bibliotek på varje skola med kunnig personal som helst ska arbeta heltid samt har ett brinnande intresse för böcker. Hon poängterar betydelsen av att eleverna får välja böcker själva, dock med vägledning, för att bibehålla lusten. Vi har under studiens gång insett vikten av att ha ett varierat utbud av litteratur att tillgå för eleverna. Det är en tillgång om man som pedagog själv har läst mycket litteratur, för att kunna välja böcker anpassade till det ämne man vill ta upp till diskussion.

Tid är idag en bristvara och många prioriterar därför inte biblioteksbesök, vilket är ett stort bekymmer, anser vi. Biblioteket är en enorm resurs, som har både utbildad och intresserad personal. Där finns det möjlighet att få hjälp med val av litteratur samt att få de mest aktuella böckerna presenterade. Som lärare har man dessutom möjlighet att få låna böcker under en längre period, då med vägledning av bibliotekarien. Många bibliotekarier är fantastiskt duktiga på barnlitteratur och även på elevers läsutveckling. Om skolan hade samarbetat bättre med biblioteken, hade lärarna genom bibliotekariernas hjälp varit uppdaterade om hur man på bästa sätt skulle kunna arbeta med litteraturen i undervisningen. Vi tror även att bibliotekarier är en viktig resurs när det gäller att informera föräldrar. Ett förslag till samarbete skulle kunna vara att skolor arrangerar bokcirkel där bibliotekarien styr urvalet av böcker. Föräldrar kan bjudas in för att bli informerade samt få boktips på hur man stimulerar barnens läsutveckling.

Vi har under studiens gång insett vikten av att schemalägga lästid i undervisningen för att få tillräckligt med utrymme för läsning. Om tid inte avsetts för detta i skolan, försvårar man elevernas läs- och skrivutveckling, vilket dessutom strider mot vad kursplanen säger om läsning. Man är tvungen att göra ett medvetet val genom att välja bort andra saker för att få utrymme till läsning och boksamtal. Eftersom vi under våra besök har sett lysande exempel på hur man tematiskt kan väva in barnlitteraturen i undervisningen, är vi förundrade över att inte fler skolor arbetar på ett liknande sätt.

Som blivande svensklärare vill vi gärna arbeta med barnlitteratur som den röda tråden i undervisningen. Vi kan inte längre se de konventionella läromedlen som nödvändiga i svenskundervisningen, då vi har blivit övertygade om att barnlitteraturen ersätter dessa på ett bättre sätt, dock med hjälp av en kunnig och medveten pedagog som vägledare.

Om läsning handlar om att gå på en inre upptäcktsfärd så handlar läsundervisning om att utrusta resenärerna, visa hur man använder en karta, ge dem nycklar till äventyret och sagan, stödja dem när de far vilse och tar omvägar tills barnet klarar sig på egen hand med kartan.¹³⁸

¹³⁷ Norberg, Inger (2003) Goda idéer om bokarbete s.41-42

¹³⁸ Keene, Oliver, Ellin, Zimmermann, Susan (2003) s.48

7. Förslag till fortsatt forskning

Vi skulle tycka att det vore relevant att undersöka traditionell undervisning kontra undervisning som utgår från barnlitteraturen. Genom att följa ett par utvalda klasser i en longitudinell studie skulle man kunna jämföra elevernas läs- och skrivutveckling.

8. Källor och litteratur

8.1 Tryckta källor

- Alleklev, Birgitta, Lindvall, Lisbeth (2000) *Listiga räven*. Falun: En bok för alla AB.
- Amborn, Helen, Hansson, Jan (1998) *Glädje i skolan*. Falun: Falu Bokproduktion.
- Allard, Birgitta, Rudqvist, Margret, Sundblad, Bo (2001) *Nya Lusboken*. Stockholm: Bonnier Utbildning AB.
- Björk, Maj, Liberg, Caroline (2000) *Vägar in i skriftspråket tillsammans och på egen hand*. Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur.
- Chambers, Aidan (1993) *Böcker inom oss - om boksamtal*. Stockholm: Rabén och Sjögren bokförlag.
- Chambers, Aidan (1995) *Böcker omkring oss*. Stockholm: Nordstedts Förlag AB.
- Dysthe, Olga (1996) *Det flerstämmiga klassrummet*. Lund: Studentlitteratur.
- Ejvegård, Rolf (2003) *Vetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur
- Jørgensen, Kerstin (Red.) (2001) *Lyckas med läsning*. Stockholm: Bonnier utbildning AB.
- Keene, Oliver, Ellin, Zimmermann, Susan (2003) *Tankens Mosaik*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB.
- Kullberg, Birgitta (2004a) *Lust - och undervisningsbaserat lärande- ett teoribygge*. Lund: Studentlitteratur.
- Kullberg, Birgitta (2004b) *Etnografi i klassrummet*. Lund: Studentlitteratur.
- Kåreland, Lena (2001) *Möte med barnboken*. Uddevalla: Mediaprint.
- Körling, Anne- Marie (2003) *Läsning från början*. Norberg, Inger (Red.), *Läslust och lättläst (s.10-25)* Lund: Författarna och Bibliotekstjänst AB.
- Lindqvist, Gunilla (1999) *Vygotskij och skolan*. Lund: Studentlitteratur.
- Lindö, Rigmor (2005) *Den meningsfulla språkväven*. Lund: Studentlitteratur.
- Lindö, Rigmor (2002) *Det gränslösa språkrummet*. Lund: Studentlitteratur.
- Löthagen, Annika (2003) *Litteraturarbete i svenska som andraspråk*. Norberg, Inger (Red.), *Läslust och lättläst (s.149-167)* Lund: Författarna och Bibliotekstjänst AB.
- Malmgren, Lars – Göran (1996) *Svensk undervisning i grundskolan*. Lund: Studentlitteratur.
- Malmgren, Lars – Göran (1997) *Åtta läsare på mellanstadiet*. Lund: Studentlitteratur.
- Merriam, Sharan B (1994) *Fallstudien som forskningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.
- Modigh, Anette, Olsson, Maj-Lis (2000) *Utveckling, livsvillkor och socialisation*. Stockholm: Natur och kultur
- Molloy, Gunilla (1996) *Reflekterande läsning och skrivning*. Lund: Studentlitteratur.

- Nilsson, Jan (1997) *Tematisk undervisning*. Lund: Studentlitteratur.
- Norberg, Inger (2003) Goda idéer om bokarbete. Norberg, Inger (Red.), *Läslust och lättläst* (s.40-45) Lund: Författarna och Bibliotekstjänst AB.
- Patel., Runa, Davidsson, Bo (2003) *Forskningsmetodikens grunder*. Lund: Studentlitteratur
- Smith, Frank (2000) *Läsning*. Stockholm: Liber AB.
- Stukát, Staffan (2005) *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Taube, Karin (1995) *Läsinlärning och självförtroende*. Stockholm: Rabén & Sjögren
- Vygotskij, Lev S (1934) *Tänkande och språk*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB
- Wingård, Barbro & Wingård, Bo (1994) *Lässtimulans i skolans vardag*. Solna: Ekelunds förlag AB.

8.2 Artiklar och elektroniska källor

- Franke, Anita, Lindö, Rigmor (2005) *Lärande handledningssamtal. En pilotstudie om handledning av svenskundervisning*. UFL - Rapport nr. 2005: 01
- Körling, Anne-Marie (2006) Kiwimetoden - hela språkets undervisning. *Grundskoletidningen, nr. 2. Årgång 16, s. 20-35*
- Lindö, Rigmor (2006). Barn behöver berättelser. *Grundskoletidningen, nr. 2. Årgång 16, s.10-19*
- LPO-94 (1998) *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet*. Utbildningsdepartementet.
- Myrberg, Mats (Red.) (2003) *Att skapa konsensus om skolans insatser för att motverka läs- och skrivsvårigheter*. Lärarhögskolan. Stockholm
- Myrberg, Mats (2004) Läs- och skrivkompetens är A och O. Forselius, Tilda Maria (Red.) *LOCUS tidskrift för forskning om barn och ungdomar*. (s. 4 -15) Stockholm:Lärarhögskolan i Stockholm.
- Myndigheten för Skolutveckling (2003) *Att läsa och skriva, en kunskapsöversikt baserad på forskning och dokumenterad erfarenhet*. Hämtat den 16 april 2006, från <http://www.skolutveckling.se>
- Naucler, Kerstin (2000) Barnboksfiguren betraktad ur ett andraspråksperspektiv på lärande. Artiklar ur Symposium 2000, *Ett andraspråksperspektiv på lärande*. Lånekompendium PDS 020 våren 2004.
- Nilsson, Monika, Sundemo, Ulla (2000) Vad händer i klassrummet när barnboksfiguren kliver in? Artiklar ur Symposium 2000. *Ett andraspråksperspektiv på lärande*. Lånekompendium PDS 020 våren 2004.
- Skolverket, Kursplanen för svenska (2000) Hämtat den 7 maj 2006, från <http://www3.skolverket.se>
- Skolverket, Nationella utvärderingar (2004) Hämtat den 23 april 2006, från <http://www.skolverket.se>

Bilaga 1.

Intervjufrågor till de aktuella skolorna i vår uppsats. Uppsatsnr: VT06-2611-36

1. Vad har du gjort innan du arbetade på den här skolan?
2. Hur arbetar ni med litteraturen i undervisningen? Hur går ni tillväga? Vad är syftet?
3. Vem eller vad är din inspirationskälla?
4. Hur har ni fått utbildning i detta?
5. Har ni märkt att eleverna utvecklar sin läsförståelse när ni arbetar med litteraturen?
6. Är det någon skillnad i barnens tankar när de läser och skriver? Reflekterar de mer?
7. Hjälper ni barnen när de ska låna en egen bok eller får de välja helt fritt?
8. Hur mycket läser ni, högläsning samt enskilt per dag / vecka? Smågrupper?
9. Arbetar ni med boksamtal? Hur genomför ni dessa?
10. Var har du fått kunskaper om boksamtal ifrån?
11. Vad har ni för syfte när ni läser böcker med/för eleverna?
12. Hur får ni tag på litteratur till klassrummet? Hur tänker ni när ni lånar böcker till undervisningen?
13. Har ni något samarbete med biblioteket? Hur viktigt anser du att det är?
14. Hur ser ni på kopplingen mellan läsande och skrivande?
15. Hur tänker ni när ni lånar böcker? Vad ska en bra bok innehålla?
16. Tycker du att detta är ett bra arbetssätt?
17. Arbetar ni med föräldrasamverkan när det gäller läsutvecklingen?
18. Ser ni någon skillnad på pojkars respektive flickors läsning? Mängden, val av litteratur, lusten att läsa?
19. Arbetar hela skolan mycket med litteratur?
20. Är det viktigt att arbeta med skönlitteratur? Hur viktigt tycker du att det är?
21. Hur lär man eleverna att läsa mellan raderna?
22. Vad anser du är det viktigaste man utvecklar genom att läsa och reflektera om det man läser?